

Dajnkov pokrajinski knjižnojezikovni in črkopisni načrt ter poskus prevajanja *Svetega pisma*

Marko Jesenšek

Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Novi trg 3, SI 1000 Ljubljana;
Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru, Koroška cesta 160, SI 2000 Maribor,
marko@jesensek.si

V članku je predstavljeno življenje in delo Petra Dajnka, in sicer njegovo družinsko drevo in šolanje, ponatančena ocena njegovega literarnega (nabožno slovstvo) ustvarjanja, delovanja na področju slovničarstva in črkopisa (dajnčica), zbiranja ljudskih pesmi in poskusa prevajanja *Svetega pisma* – predstavljeno je Dajnkovo pismo Kopitarju, v katerem navaja, zakaj ni mogel dokončati načrtovanega prevoda; pismo je transliterirano iz gotice in prevedeno v slovenščino.

Ključne besede: Peter Dajnko, družinsko drevo, slovnica, dajnčica, pokrajinski knjižni jezik, Sveto pismo, pismo Kopitarju

Dargestellt und ausgewertet werden das Leben und Werk von Peter Dajnko, sein Stamm-
baum und seine Ausbildung, seine literarische (religiöse) Tätigkeit und Aktivitäten im
Bereich der Grammatik und Orthographie (Dajnčica-Schrift), seine Sammlung von Volks-
liedern sowie sein Versuch der Bibelübersetzung. Anhand eines Briefes an Kopitar ist
nachvollziehbar, warum er die geplante Übersetzung nicht vollenden konnte. Der Brief
wurde aus dem Gotischen transkribiert und ins Slowenische übersetzt.

Schlüsselwörter: Peter Dajnko, Stammbaum, Grammatik, Dajnčica-Schrift, regionale
Literatursprache, Bibel, Brief an Kopitar

Uvod¹

Življenje in delo Petra Dajnka je natančno predstavljeno v več člankih in razpravah (npr. Raič 1867, Marn 1885, Fekonja 1891, Flegerič 1899) literarnih zgovodovinah (npr. Macun 1883, Marn 1885, Glaser 1895), v *Slovenskem biografskem leksikonu* (Kidrič 1925), diplomski nalogi (Šedivy 1957), *Dajnkovem zborniku* (Jesenšek ur., Rajh ur. 1998) in *Dajnkovem berilu* (Rajh ur. 1998a).

¹ Prispevek je nastal v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 (*Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine*, vodja programa prof. dr. Marko Jesenšek), ki ga sofinancira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

Leta 1997 je v Gornji Radgoni potekal znanstveni simpozij, na katerem so sodelovali jezikoslovci, literarni zgodovinarji in zgodovinarji, ki so predstavili Dajnka in čas, v katerem je živel in delal. Štiriindvajset razprav s simpozija je objavljenih v *Dajnkovem zborniku* (1998), hkrati z njim pa je izšlo tudi *Dajnkovo berilo* (1998), v katerem je predstavljen izbor nabožnih besedil, nekaterih odlomkov iz predgovorov in poljudnostrokovnih besedil ter Dajnkovo leposlovno ustvarjanje (pesmi in zbirka ugank, basni ter drugih zgodb).

France Kidrič je predstavil Dajnka kot filologa in nabožnega pisatelja v obsežnem poglavju v *Slovenskem biografskem leksikonu*. Zapisal je pomembno spoznanje, da je Dajnko normiral vzhodnoštajerski pokrajinski knjižni jezik in ga je po »preudarku [...] postaviti na trdno podlago«. Martina Orožen (2003: 419) je dokazala, da je vzhodnoštajerski knjižni jezik v panonskem trikotu Radgona – Ptuj – Ljutomer – Prekmurje opisal s teoretično-normativnim pristopom. Nina Ditmajer (2023: v tisku) je ponatančila Kidričev zapis v predlogu za izdelavo gesla *Dajnko*, Peter za *Novi Slovenski biografski leksikon* (geslo je oddala 23. 8. 2022).

Dajnko je bil že za časa življenja znan slovenski slovničar, prevajalec, nabožni pisatelj in zbiralec ljudskega pesništva. Primerno ga je predstavil Šafářik (1826; 1864: 39, 40, 60, 61, 73–75), po Šafářikovem zapisu leta 1826 tudi Sartori (1830). Aleksandr Nikolaevich Pypin in Vladimir Danilovich Spasovich navajata Dajnkove knjige v njuni zgodovini slovanske literature v poglavju Die Slovenen (1880: 369, 382, 393). Pomembno se mi zdi, da je Dajnko omenjen kot prevajalec *Svetega pisma* v prvi moderni poljski enciklopediji *Encyclopedia Powszechna*, in sicer že v prvi od treh izdaj t. i. Orgelbrandove enciklopedije,² ki je izšla med letoma 1859 in 1868 v 28 zvezkih (Otto 1860: 432).

Navajam še geselski članek o Dajniku v digitaliziranem *Avstrijskem biografskem leksikonu*, ki ga ureja Avstrijski center za digitalno humanistiko in kulturno dediščino (ACDH-CH) pri Avstrijski akademiji znanosti in umetnosti (ÖBL 1954: 167)³

Dajnko (Dainko) Peter, Philologe, Schriftsteller und Priester. Geb. Kerschbach, Steiermark (Črešnjecvi, SLO), 23. 4. 1787; gest. Groß Sonntag, Steiermark (Velika Nedelja, SLO), 22. 2. 1873; röm.-kath. Sohn von Philipp **Dajnko** und Maria **Dajnko**, geb. Koroschetz. – D. besuchte 1803–08 das Gymnasium in Marburg an der Drau und studierte dann bis 1814 Philosophie und Theologie in Graz. 1815–31 in St. Peter am Ottersbach und Oberradkersburg als Kaplan tätig, war D. danach bis zu seinem Tod Priester in Groß Sonntag. Er übte verschiedene Ämter und Funktionen im Schulwesen und im kirchlichen Bereich aus. Nach dem Vorbild

² Imenovana je po lastniku izdajateljskega podjetja Samuelu Orgelbrandu.

³ Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950. Online Edition. Österreichisches Biographisches Lexikon ab 1815 (2. überarbeitete Auflage – online). Österreichische Akademie der Wissenschaften (Hrsg.) <http://www.biographien.ac.at/oebf?frames=yes>. ÖBL Online-Edition, Lfg. 4 (30. 11. 2015). 1. Auflage: ÖBL 1815-1950, Bd. 1 (Lfg. 2, 1954), Seite 167.

von →Bartholomäus Kopitar und →Josef Dobrovský beschrieb D. die steirisch-slowenische Sprache zwischen Mur und Drau in seinem „Lehrbuch der Windischen Sprache“ (1824). Diese Grammatik, weitere Sprachlehr-, Lese- und Sachbücher (z. B. zum Thema Bienenzucht) sowie Bibeltexte, ein Katechismus (in mehreren Auflagen) und zahlreiche Lieder- und Gebetbücher stellten das Ostslowenische den slowenischen Literatursprachen in Krain und Kärnten gleichrangig zur Seite. Als auch andere Autoren begannen, sich D.s schriftsprachlicher Norm zu bedienen, stieg die Gesamtzahl der Mitte der 1830er-Jahre in Ostslowenien kursierenden und in der Dajnčica (dem nach D. benannten, auf dem lateinischen basierenden, um drei Grapheme ergänzten Alphabet) gedruckten Bücher auf ca. 50.000. D.s Bestrebungen, das Ostslowenische als Schriftsprache zu etablieren, brachten ihm in der slowenischen Literaturgeschichtsschreibung häufig und zum Teil bis heute den Vorwurf des Sprachpartikularismus ein. Objektiv begünstigten sie jedoch die um die Mitte des 19. Jahrhunderts einsetzende Ausformung einer einheitlichen gesamtslowenischen Schriftnorm (Neuslowenisch). So griff etwa →Maks Pleteršnik für sein slowenisch-deutsches Wörterbuch auf Texte von D. als Quelle für oststeirisch-slowenische Belege zurück. Für die Verschriftlichung (v. a. der typisch slowenischen Verschluss- und Reibelaute) schlug D. Buchstaben vor, von denen einige im Slowenischen bis heute verwendet werden (c, s, z), während sich die aus nichtlateinischen Alphabeten übernommenen Zeichen nicht durchsetzten bzw. auf zum Teil heftigen Widerstand stießen, wie schon davor der Gebrauch der Orthographie von →Fran Metelko (Metelčica, 1833 von der Studienhofkommission verboten). Diese Auseinandersetzung mündete in den sogenannten steirischen ABC-Krieg. 1839 wurde auch die Verwendung der Dajnčica in Schulbüchern untersagt. Es setzte sich die noch heute im Slowenischen verwendete Gajica durch. Die Vielfalt von D.s sprachlichem Schaffen und die Breitenwirkung seiner Schriften im slowenisch-pannonischen Raum sind nicht zu unterschätzende Wirkfaktoren in der Entwicklung und ein wichtiges Fundament für die spätere sprachliche Vereinheitlichung des Slowenischen.

Weitere W.: *Evangeliumi na vse nedele ino svetke skos leto*, 1817; *Abecedna knjizica na hitro ino lahko podvyučenje Slovenskega branja*, 1824; *Čelarstvo, ali celó novi, kratki, popun navuk čelne reje*, 1831; *Das Buch Genesis*, verwindischt vom Weltpriester P. D., 1836 (Manuskript: Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana, SLO); *Jezus, Maria ino Jožef, Božji Angeli ino Svetniki, naši Varehi ino Pomočniki*, 1856.

L.: *Enc. Jug.; SBL; Enciklopedije Slovenije* 2, 1988; B. Rajh, *Knjižnojezikovno delo P. D. kot poskus standardizacije vzhodnoslovenskega narečja*, phil. Diss. Ljubljana, 1998; J. Rajhman, in: *Dajnkov zbornik*, red. M. Jesenšek – B. Rajh, 1998, S. 57ff.; M. Jesenšek, in: *Beiträge zur interdisziplinären Slowenistik. Prispевki k meddisciplinarni slovenistiki*, ed. A. Leben u. a., 2014, S. 127ff.

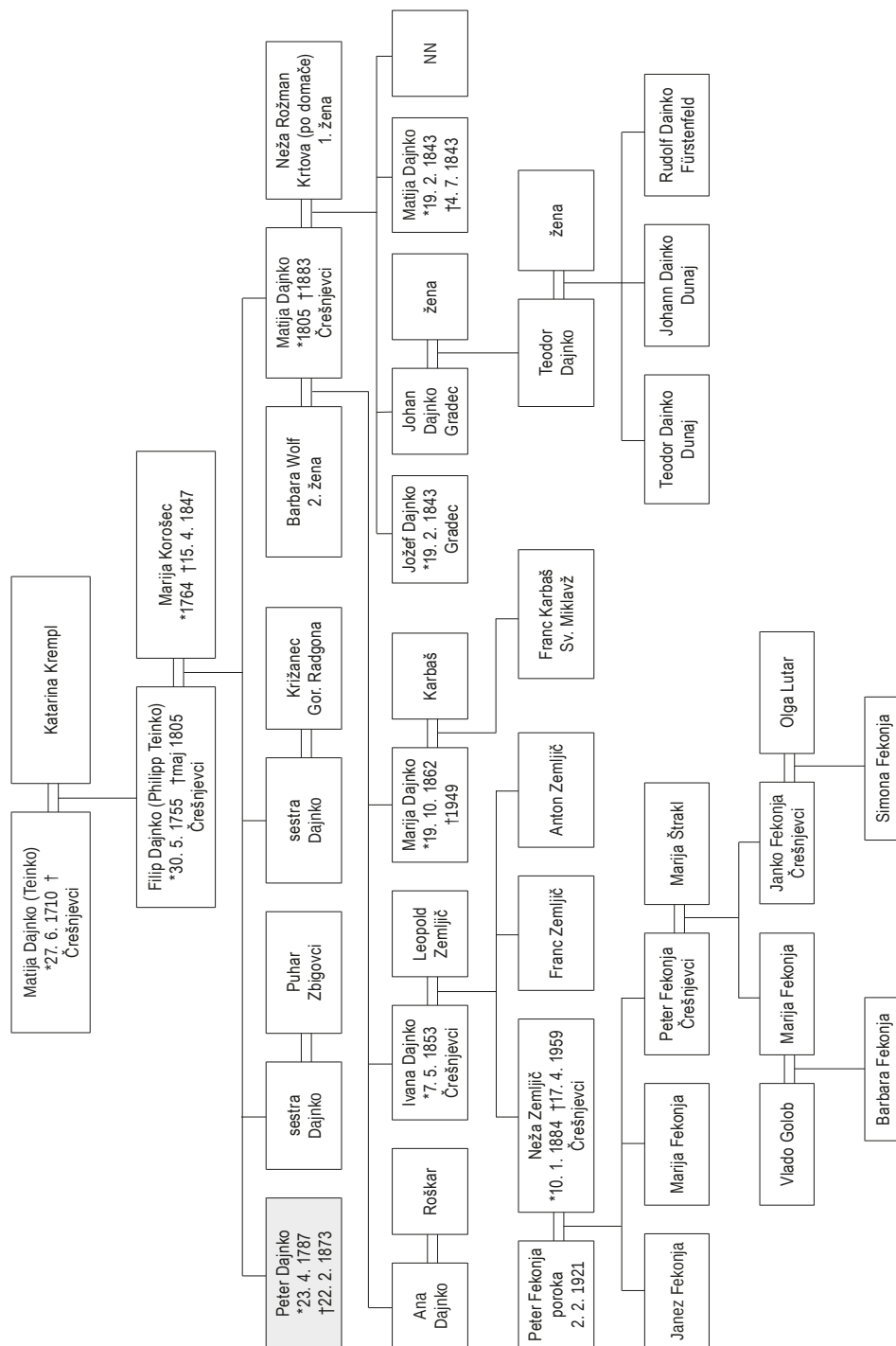
Zuletzt aktualisiert: 30.11.2015

(M. Reichmayr)

Družinsko drevo Petra Dajnka⁴

Ded Petra Dajnka je bil Matija Dajnko (Teinko), rojen 27. 6. 1710 pri Sv. Petru pri Radgoni, babica pa Katarina Dajnko (roj. Krempel). Dajnkov oče Filip Dajnko (Philipp Teinko) se je rodil 25. aprila 1778 pri Sv. Petru pri Radgoni

⁴ Za pomoč pri ponatančenju podatkov se zahvaljujem Franciju Justu.

(Črešnjevc pri Gornji Radgoni), mama Marija Dajnko (roj. Korošec) pa leta 1764. Peter Dajnko (*23. 4. 1787 †22. 2. 1873) je bil prvorojenec, imel pa je še dve sestri in najmlajšega brata Matija Dajnka (*1805 †1883). Vsi so se rodili na dedovi domačiji (Črešnjevc 34), ki jo je oče Petra Dajnka obnovil leta 1848, nasledil pa jo je najmlajši sin Matija, po njem pa hčerka Ivana, poročena Zemljič. Njena hčerka Neža (pranečakinja Petra Dajnka) je nasledila domačijo in se na njej poročila s Petrom Fekonjo. Nežin vnuk Janko Fekonja je leta 2013 pridobil evropska sredstva za obnovo babičine domačije in več kot tristo petdeset let stara cimprana in s slamo krita domačija,⁵ ki jo je na prelomu 17. in 18. stoletja verjetno zgradil praded Petra Dajnka, je ohranila podobo, kakršno je imela, ko se je v njej rodil Peter Dajnko. Kajžarija se je takrat po domače imenovala Cikralj. Nova streha iz ržene slame ima površino 170 m², v hiši pa je ohranjeno tudi več kosov starega pohištva, stara kmečka krušna peč, črna kuhinja in nekaj dokumentov lastnikov hiše in npr. skrinjica za shranjevanje jedilnega pribora z Dajnkovimi inicialkami, ki jo je Dajnko dobil kot godovno darilo.

Slika 1: Dajnkova rojstna hiša. Foto Franci Klemenčič
(https://sloveniaguide.si/search/?geodir_search=1&stype=gd_place&s=petra+dajnka&snear=&sort_by=&sgeo_lat=&sgeo_lon=)

Ljudmila Šedivy (1957: 8) navaja, da je bil Dajnkov oče kajžar, vendar pa je bila »vsa družina Dajnkovih zelo premožna«. Po pripovedovanju Dajnkove pranečakinje Neže Fekonja (roj. Zemljič) je bil Matija, brat Petra Dajnka, kletar

⁵ <https://www.prlekija-on.net/lokalno/6381/rojstna-hisa-petra-dajnka-v-cresnjevcih-dobiva-no-vo-slamnato-streho.html>

v radgonskem gradu, ko je bil lastnik Franc Karel Wurmbrand-Stuppach (1790–1855), med drugim tudi ustanovitelj podružnice Štajerske kmetijske družbe v Radgoni. Verjetno je v gradu kletaril že Petrov in Matijev oče Filip Dajnko, potem ko je družina Herberstein leta 1789 prodala grad grofu Francu Jožefu Wurmbrand-Stuppachu (1753–1801). Grof je bil zelo izobražen in inteligenten človek, ki je hitro napredoval od okrožnega glavarja v Mariboru, notranjeavstrijskega gubernijskega in dvornega svetnika ter deželnega glavarja do glavarja zahodne Galicije. Razpoložljivi podatki o njem govorijo, da je gojil domoljubna čustva in je imel občutke za pravičnost:

Ker je bil njegov oče v dobrih odnosih z gornjeradgonskim graščakom, mu (op. Petru Dajnku) je verjetno ta priskrbel inštrukcijo v Gradcu pri neki plemiški rodbini. Tam se je navadil lepega vedenja in uglednosti. Pri vzgoji in pouku plemiškega sina je moral pokazati velik uspeh, zakaj njegov oče ga je ob koncu razen plačila nagradil še z 12 zlatniki take velikosti, da je vsak mogel pokriti srednje velik vinski kozarec. Te zlatnike je večkrat kazal in jih hranil do smrti, a tedaj so neznano kam izginili, ne da bi prišli v roke sorodnikov. Verjetno jih je izmaknil kdo med tistih, ki so mu stregli ob koncu življenja. (Šedivy 1957: 34)

Šolanje

Dajnko se je naučil pisati, brati in računati v šoli pri Svetem Petru (Gornja Radgona), ki je bila sredi 18. stoletja še zasebna, po šolski reformi Marije Terezije pa je postala javna šola s takrat prepoznavno versko vzgojo in učenjem iz predpisanega katekizma. Konec 18. stoletja je »imela le eno učno izbo v cerkvenikovi hiši, ki je stala do 1. 1822 prav na istem mestu, kakor sedanje šolsko poslopje« (Kovačič 1926: 355). Dajnkov prvi učitelj (v učilnici je bilo še približno 40 otrok) je bil cerkvenik in organist Simon Fras (rojen leta 1752 pri Sv. Petru pri Mariboru / Malečnik), ki je leta 1777 prišel k Sv. Petru pri Radgoni. Svoje službene obveznosti je vestno izpolnjeval več kot petdeset let, tako da ga je dekan Magdič že leta 1805 prepoznal za »marljiv/ega/ in goreč/ega/ v šolski in cerkveni službi« (Kovačič 1926: 356). Dajnku je omogočil zanesljivo prvo šolsko izobrazbo, ki jo je nadgradil v radgonski šoli in z verjetno tudi dodatnimi pripravami na nadaljnje šolanje pri vikarjema Antonu Bohancu (do 1800) in predvsem Antonu Bratuši, s katerim je ostal v stiku tudi med študijem, ter kaplanih Karolu Furlaniju, Francu Hellerju in Jožefu Mayerwieserju. Osnovnošolsko izobraževanje pri Sv. Petru in v Radgoni ter priprave na gimnazijo so trajale najmanj tri leta (to je bil minimalni pogoj za nadaljevanje šolanje na gimnaziji), pri Dajnku mogoče še leto več, saj je bil s šestnajstimi leti in pol med starejšimi, ki so se leta 1803 vpisali na mariborsko gimnazijo. Odločilne spodbude, da sta starša poslala Petra Dajnka na šolanje v Maribor, so bila prigovarjanja učiteljev Frasa, vikarja Bratuša in kaplana Mayerwieserja, široka humanistična razgledanost grofa Franca Jožefa

Wurmbrand-Stuppacha in dobro plačana služba grajskega kletarja, ki jo je pri njem opravljal Filip Dajnko.

3. novembra 1803 se je Dajnko s šestdesetimi sošolci udeležil slovesne maše ob začetku novega šolskega leta na mariborski gimnaziji (Šedivy 1957: 26). Na gimnaziji je spoznal Vida Penna in Franca Cvetka, ki sta bila v letniku pred njim, ter Antona Krempla in Kolomana Kvasa, ki sta se vpisala leto za njim. Njihovo humanistično razgledanost in slovenstvo je dve leti pomembno sooblikoval Ivan Narat, edini Slovenec v gimnazijskem profesorskem zboru, ki pa je leta 1806 utonil med kopanjem v Dravi. Med Dajnkovimi profesorji je bil tudi nemški pesnik Janez Gottweiss, ki je Dajniku priljubil pesništvo in je bil med zadnjimi zagovorniki dajnčice. Nekdanji učenec je prosil za pomoč svojega gimnazijskega profesorja, ki je bil takrat sodniški oskrbnik graščine Malek pri Ljutomeru, in ta je (neuspešno) »poskušal po posebnem pismu do sekovskega ordinarijata dajnčico rešiti smrti« (Glaser 1895: 49). Na gimnaziji, ki jo je zaključil leta 1808, je pridobil odlično znanje iz grščine in latinščine ter široko razsvetljsko izobrazbo, kar mu je omogočilo, da je leta 1817 začel prevajati *Sveto pismo Nove zaveze* iz originala (*Evangeliumi na vse nedele ino svetke skoz leto. Preloženi is grečkega na slavenski jezik čisteši*, v' Radgoni, 1817), *Staro zavezo* pa iz latinščine (rokopis prevoda *Prve Mojzesove knjige*, 1836).

Šolanje je nadaljeval na graškem liceju – med letoma 1808 in 1810 je študiral filozofijo, med 1810 in 1814 pa bogoslovje. Čeprav leta 1810 in 1811 ni bil med člani društva *Societas slovenica* (Slovensko tovarištvo), ki ga je vodil Janez Nepomuk Primic, pa je verjetno poslušal njegova predavanja na novoustanovljeni licejski stolici za slovenski jezik (Rajh 1998: 11–12). Poznal je Primčeva prizadevanja za oblikovanje enotnega slovenskega knjižnega »v smislu Kopitarjevih purističnih načel« (Orožen 1996: 94), vendar je kot zapozneli razsvetljenec in nadaljevalec Volkmerjevega, Modrinjakovega, Jaklinovega ter Naratovega pogleda na jezik verjel, da je potrebno »zagotoviti Slovincem med Muro in Dravo obstoj posebnega slovstva, v katerem bi se naj vse posebnosti domačega govora brez vsakega ozira na dotakratni razvoj slov. literarnega jezika jasno odražale« (Kidrič 1925). Romantično razumevanje naroda je v prvi polovici 19. stoletja zahtevalo poenotenje slovenske knjižne norme, zapozneli razsvetljenec Dajnko pa je zagovarjal slovenske pokrajinske knjižne različice. Prizadeval si je za oblikovanje vzhodnoštajerskega knjižnega jezika med Dravo in Muro, in sicer razlikovalno do prekmurske knjižne norme med Muro in Rabo ter osredneslovenske kranjske knjižne različice. Kidrič (1925) in Rajh (1998) sta izčrpno predstavila Dajnkovo vlogo v »črkarski pravdi« in pri oblikovanju enotnega slovenskega knjižnega jezika, predlog za izdelavo gesla *Dajnko, Peter* (Ditmayer 2023: v tisku) za *Novi Slovenski biografski leksikon* pa dodaja še nekatere podrobnosti iz njegovega življenja, ponatančno predstavitev slovnice (*Lehrbuch der Windischen Sprache*.

Ein Versuch zur gründlichen Erlernung derselben für Deutsche, zur vollkommeneren Kenntniss für Slowenen, Grätz, 1824) in pesmi (*Posvetne pesmi med slovenskim narodom na Štajarskem*, 1827; *Sto cirkvenih ino drugih pobožnih pesmi*, 1826, 1833), kronološko urejen seznam Dajnkovih tiskanih del (dvajset enot) in posodobljeno literaturo (npr. Marko Jesenšek, ur., Bernard Rajh, ur.: *Dajnkov zbornik*, 1998; Bernard Rajh, ur.: *Dajnkovo berilo*, 1998; Bernard Rajh: *Od narečja do vzhodnoštajerskega knjižnega jezika*, 2002; Martina Orožen: *Razvoj slovenske jezikoslovne misli*, 2013; Marko Jesenšek: *Poglavja iz zgodovine vzhodnoštajerskega jezika*, Maribor, 2015) (Ditmajer 2003: v tisku).

Duhovnik in nabožni pisatelj⁶

V duhovnika je bil posvečen 18. marca 1813 v tretjem letniku študija, ker je bil odličen in vzoren študent. Kot kaplan je sprva služboval v Waltersdorfu (1814) in Eggersdorfu (1814–5) blizu Gradca, nato pa skoraj sedemnajst let v župnijah Sveti Peter pri Radgoni (Gornja Radgona) (1815–1816) in Radgona (Bad Radkersburg) (1816–1831); leta 1831 je postal župnik pri Veliki Nedelji in je tam ostal dvainštirideset let do svoje smrti (1873) – opravljal je tudi službo dekana in okrožnega šolskega nadzornika. Dodeljene so mu bile častne duhovniške službe sekovskega duhovnega svetnika (2. 12. 1833 – sekavski škof Roman Franz Xaver Sebastian Zängerle) in lavantinskega duhovnega svetnika (20. 11. 1861 – lavantinski škof Anton Martin Slomšek) ter konzistorijalnega svetnika (11. 9. 1867 – lavantinski škof Stepinšek) ter lavantinskega častnega kanonika (1871); 1867 (6. 11. 1867 sklep cesarja; 25. 11. 1867 namestništvo izda odlok o podelitvi) je dobil zlati križec s krono za zasluge (SG 1873: 94).

V radgonskem obdobju je Dajnko že veljal za znanega štajerskega pisatelja, saj je objavil kar šestnajst knjig. Šafářik (1864: 39) ga je že kot kaplana v župniji Radkersburg (Radgona) prepoznal za enega najustvarjalnejših in najzaslužnejših piscev med Slovenci na Štajarskem ter ga postavil ob bok Jarnikovim knjižno-jezikovnim prizadevanjem na Koroškem:

Peter Dainko (1816), Caplan an der Stadtpfarre zu Radkersburg (Radgona), einer der fruchtbarsten und verdienstvollsten Schriftsteller unter den Windischen in Steiermark. Sein literarisches Verdienst ist um so höher anzuschlagen, als er, gleich Jarnik in Kärnten, mit seinen patriotischen Bemühungen in Steiermark noch so ziemlich vereinzelt da steht. (Šafářik 1864: 39)

⁶ Nina Ditmajer mi je kot gradivo za *Dajnkov simpozij*, ki je potekal v Gornji Radgoni 9. 6. 2023, poslala interno različico predloga za izdelavo gesla *Dajnko, Peter*, ki ga pripravlja za *Novi Slovenski biografski leksikon*. V tem poglavju povzemam njene ugotovitve z nekaterimi dopolnitvami.

Pomembna ponatančenja so pri razlagi Dajnkovega knjižnega delovanja, kjer sta glede naklade knjig v dajščici navedena dva podatka – Kidrič (1925) navaja le enega: »[...] je krožilo med vzhodnještajerskimi Slovenci ok. 1834 menda res že kakih 50.000 knjig v dajščici.«:

Dajnkovo knjižno delovanje je na tem območju povzročilo ogromno naklado štajerskih knjig v dajščici, ki so izhajala v Radgoni, kjer je založnik Alojz Weitzinger prodajal tudi prekmurske katoliške tiske. Martin Veršič je 1833 v delu *Duhovni varuh* zapisal, da je na tem ozemlju natisnjenih že čez 20.000 knjig, medtem ko je Koloman Kvas navajal prevej večje število 50.000. (Ditmajer 2023: v tisku)

V predlogu za izdelavo gesla za *Novi Slovenski biografski leksikon* je poudarjeno, da se v največji mogoči meri sklada z resničnostjo, da udarca »Dajnkovemu delu in črkopisu niso povzročili samo osrednjeslovenski duhovniki, ki so takrat delovali na Štajerskem, ali njegovi rojaki, ki so zagovarjali poenotenje slovenske knjižne norme, temveč tudi mladi štajerski študenti v Gradcu« (Ditmajer 2023: v tisku):

Njegov vpliv je začel sprva popuščati z nastopom Antona Martina Slomška, Antona Kremp-la, Gašparja Harmana in Jurija Aliča v t. i. slovenski abecedni vojni, nato pa še posebej z izdajo slovnice Antona Murka v bohoričici *Theoretisch-praktische Slowenische Sprachlehre für Deutsche* (1832). Nasprotja so se pričela kazati ob pripravi na natis prevoda Machnerjeve začetnice. Kljub mnenju, da Dajnkov prevod ni primeren za celjsko okrožje, mu je deželna oblast pod pretvezo dovolila natisniti knjigo, ki je izšla leta 1831. Njegove knjige v dajščici so prenehale izhajati, ko je graški gubernij 1837 predlagal dvorni komisiji odpravo Dajnkovih knjig. Ta je julija 1838 izdala odlok o prepovedi, za novega prevajalca pa predlagala Antona Murka, ki tega dela žal ni izdal, saj je takrat med vzhodnoštajerskimi duhovniki že prevladovala želja po tiskanju knjig v gajici. (Ditmajer 2023: v tisku)

Razlag, Raič in Macun so Dajniku krivično očitali nemškutarstvo, ker naj bi v učilnicah in pri vizitacijah govoril le nemško, zato je v *Novem Slovenskem biografskem leksikonu* pomembna informacija o Flegeričevi zavrnitvi teh navedb (Ditmajer 2023: v tisku).

Raič (1867: 32) je neupravičeno razvrednotil Dajnkovo slovničarsko in prevajalsko delo s ponarejeno mislijo, da štajerski Slovenci »nekoliko prek 40 let v minolost« niso imeli narodno zavednih voditeljev,⁷ še več, da so bili celo brez

⁷ Raič se moti oz. namenoma zavaja. Narodna ideja je bila na severovzhodu Štajerske zelo živa. Pojavljala se je kot branilka slovenske jezikovne meje in se je kazala v nasprotju slovenstva do nemštva. »Zlasti ostro obliko je dobila v drugem desetletju našega veka — istodobno z Vodnikom na Kranjskem — v Slovencih med Muro in Dravo, kjer so rodoljubi, kakor Modrinjak, Krempel, Cvetko, pozneje Danjko, z besedo in pismom izražali ognjevitost svojega narodnega prepričanja, — takrat, ko sta Fichte in Arndt glasno propovedovala rodoljubje na Pruskem.« (Glaser 1898: 79)

slovenskih knjig.⁸ Ivan Macun je tako neresnično izjavo zavrnil z dokazom, da so se Narat, Modrinjak, Cvetko, Jaklin, Pergar, Primic, Šmigoc, Dajnko, Krempel, Kvas »in še drugi navdušeni mladenči« na Štajerskem kljub neuresničenemu svetourbanskemu načrtu narodnostno prebudili, začeli razmišljati o domoljubju in uresničevati razsvetljenski knjižnojezikovni program, s katerim je »nam Slovincem prišlo veliko dušnega blaga« (Macun 1861: 83). Dajnko je poročal Macunu v pismu leta 1861, da so si Šmigoc, Primic in on dopisovali s Kopitarjem in Dobrovskim: »Ker, kakor mi je pripovedoval dekan Dajnko v privatnem listu, v teh je razgovorih pravi začetek in razvitek Šmigocove slovnice kakor tudi prošnje in prizadevanja za stolico slovenskega jezika.« (Macun 1883: 83) Raič v svojem konstrukt sicer omenja Zelenkovo (1791), Šmigočevo (1812) in Dajnko (1824) slovnico, vendar preračunljivo podtika, da sta zadnji dve napisani v nemščini. Prva za Raiča ni vredna »piškaviga oreha«, čeprav gre za dvojezično nemško-slovensko izdajo, pri Dajniku pa zamolči, da je »namenjena temeljnemu poučevanju za Nemce« in jih spodbuja, da se učijo slovenskega jezika, ter »boljšemu poznavanju za Slovence« (Orel 1998: 130). V slovnici je bilo zbranega veliko besedja, ki je značilno za prostor med Dravo in Muro, normirana je bila vzhodnoštajerska različica slovenskega knjižnega jezika, glede na nemškega in slovenskega naslovnika pa je slovnica presegla ozko pokrajinskost. Raič je Dajniku očital, da pri pisanju slovnice ni upošteval Bohoriča in »primernih slovniških znanosti«, ki jih je Dobrovsky objavil leta 1822⁹ v slovnici *Institutiones linguae slavicae veteris dialecti*. Dejstvo pa je, da si je Dajnko dopisoval z Dobrovskim in da sta ga češki slavist in Kopitar verjetno spodbudila, naj napiše kratko in pregledno slovnico vzhodnoštajerskega pokrajinskega knjižnega jezika. Dajnko je slovnico načrtoval¹⁰ prav po Dobrovskem,¹¹ kar je znano tudi češkemu slovničarjem, saj je npr. Havránek (1953: 108–109) zapisal, da je vpliv dveh slovníc Dobrovskega *Ausführliches Lehrgebäude der Böhmisches Sprache* (1809) in *Institutiones linguae Slavicae dialecti veteris* (1822) na Dajnka zaznan in več kot očiten. Raič je bil dober govornik, ki je slovel na bésedi in taborih (Jesenšek 2015: 218), vendar pa manj več pisatelj in brez nagnjenja za jezikovna

⁸ Šafarik (1824) in Sartori (1830) poročata, da se sodobna slovenska literatura lahko pohvali s poučnimi in razvedrilnimi knjigami, ki jih ne manjka: »Auch an andern Unterrichts- und Unterhaltungsbüchern fehlt es der neueren windischen Literatur nicht;« (Sartori 1830: 102)

⁹ Raič napačno navaja letnico 1819.

¹⁰ Po Dobrovskem posveča veliko pozornosti glagolom s se (Orožen 2003: 428). Vidsko vprašanje je prilagodil Kopitarjevi delitvi na perfektivne in imperfektivne glagole, tako da je Dajnkova delitev glagolov ustrezno »temeljila na prisotnosti oz. odsotnosti dovršenosti glagolskega dejanja« (Merše 1998: 143).

¹¹ Drži pa, da glagolskih spregatev ni delil po nedoločniški priponi glagolov kot Dobrovský, ampak jih je razvrščal po sedanjiški osnovi tako kot Kopitar.

vprašanja, komajda jezikoslovni ljubitelj na tem področju. Moral bi prisluhniti Šafāřiku, ki je tri leta pred njim slavistični stroki jasno sporočil, da je Dajnko napisal dobro slovnico, ki je razumljiva, jasna in pregledna:

/w/ird kein Unbefangener wird in Abrede stellen, dass diese Grammatik mit vorzüglichem Fleisse ausgearbeitet worden, und sich durch Gründlichkeit und Reichhaltigkeit, so wie durch Fasslichkeit, Klarheit und Bündigkeit des Vortrages auf das vortheilhafteste auszeichnet. (Šafāřik 1864: 60)

Dobrovský je leta 1825 pohvalil tudi dajničico kot »dobro narejeno« pisavo, Raič pa je le podcenjevalno zapisal, da je Dajnko s svojo pisavo »zabredel na krivi pot«, ne da bi to kakor koli poskušal dokazati. Zadovoljil se je s priložnostnim zapisom, da »p/ravopis narodu krojiti zahteva nekoliko več, nego le povrhoma znati kakega razrečja podnarečje«, ki ga je akrobatsko zaključil z zavajajočo tvorbo, da je Dajnko postal nemškutar, ker Slovenci niso sprejeli njegovega črkopisa. Misel je povzel po Macunu, ki je zapisal, da je bil Dajnko po zavrnitvi dajničice zelo razočaran in tako »razžaljen, da je nehal delovati na lepo izkrčenem narodnem polju, ter da je tudi zmiraj kot dekan brez izjema le izpitaval nemški« (Macun 1883: 86). Macun je nesrečno zapisano trditev o Dajnkovem izpraševanju v nemščini oblikoval leta 1844 in jo nato (nepreverjeno?) navedel tudi v zapisu o svojem življenju in delu ter tudi v poglavju o Petru Dajniku:

Ko je v svoji domovini vidil, kako je Dajnko izpitoval vse samo nemški, in kako z druge strani tudi stolica slov. jezika v Gradcu neje delovala, kolikor bi lahko bila mogla, opisal je v 1. tečaju Jordanovega lista v Lipsiji »Slawische Jahrbücher«, tedaj leta 1844. žalostno stanje ljudskih škol po slovenskem Štajerji (»Über die slovenischen Volksschulen in Untersteiermark«) in sledečega leta (1845) o sosednih slovenskih deželah (»Die Slaven in Krain und den benachbarten Provinzen«). (Macun 1883: 133)

Radoslav Razlag je verjetno izpostavil nemško izpraševanje po Macunu, dodatno pa je navedel Dajnkovo samooznako, da je »nemškutar«:

U posljednje doba pako se sakrije u gustu koprenu nehajstva, no čini se, da se i tudjincem baci u sovražne naručje; jer ne samo njegovo poslovanje kao školski ogleda ovo priča, nego i sam naivno kaže: ja sam němškutar. (Razlag 1852: 130)

Razlag izjave ni podkrepil z dokazi, jo je pa primerno poresničil Glaser (1895: 175), ki je prišteval Dajnka »m/ed najmarljivejše pisatelje slovenske, ki so na Štajerskem budili narodno zavest« in povečevali slovensko literaturo. Zavrnil je neresnično sestavljeno novotvorbo o Dajnkovem nemškutarstvu: »Temu nasproti se pa mora priznati, da je blizu dvajset let z nenavadno marljivostjo delal v raznih strokah slovenskega slovstva: pisal je molitvenike, slovnico in knjige narodnega gospodarstva.« (Glaser 1895: 181) Dajnko je utiral negotovo

pot, po kateri se je začel uveljavljati slovenski jezikovni in literarni program na severovzhodu Štajerske, s tem pa je izkazoval narodno pripadnost in dolgoročno usmeril razvoj slovenske narodne miselnosti. Tega se je zavedal tudi Macun, ki je v nadaljevanju popravil trditev, da Dajnko po prepovedi dajničice ni več pisal. Navedel je, da je pod Slomškovim vplivom v začetku šestdesetih let ponovno začel objavljati v Drobtnicah (npr. *Ponovljenje cirkve svetega Joaneza kerstnika na Holmu blizu Ormoža*, 1861; *Štajerski Jeruzalem*, 1862), pred tem pa je pri radgonskem tiskarju Weitzingerju izdal 436 strani obsežno knjigo molitev in pesmi (*Jezus, Maria ino Jožef, Božji Angeli ino Svetniki, naši Varehi ino Pomočniki*, 1856). Raič ni bil tako pravičen do Dajnka. Zavestno je razširjal zavajajočo tvorbo, da je Dajnko postal nemškutar, ker Slovenci niso sprejeli njegovega črkopisa:

Dajnko poparjen porazom svojega krivopisa zapustil je obdelovanje narodnega slovstva, razve kake hrapave in nepravilne pesmi, p. »Pesem na deklic«, ter postal trden nasprotnik našemu knjižnemu napredku, vsaj celo žilav nemškutar, kar belodano priča njegovo dekansko delovanje v učilnicah; ni menda nemškutarščejih učilnic na vsem Slovenskem, nego so v dekanovini velikonedeljski. Toisto svedoči zgodba, da je on zavrgel sevsema »Sveto opravilo«, zloženo Slomšekovej skrbjo ter vsi vladikovini prepisano za rabo, in novi obrednik; jemu rabi neko klobasarjenje, ktero si je sam skrparil in zvozlalil. Tako se ne spolnjujejo knezovladiške naredbe, bili kdo drug se drznol kaj takega poskusiti, mahoma bi čutil po ščepcih, če je kdo le nemškutar, obilno mu se prizanaša, še pohvalnic ne pogreša. (Raič 1867: 32)

Nekulturno pisno izražanje se je zelo približalo sovražnemu govoru. Raič ga je izkoristil za osebno obračunavanje z Dajnkom, ki ni pomagalo razumeti ozadja »črkarske pravde«.

Zablodo o Dajnkovem nemškutarstvu, ki se je v slovenskem prostoru nekritično prepisovala skoraj šestdeset let, je pojasnil šele Božidar Flegerič (1899: 35) v življenjepis Ivana Macuna. Iz svojih izkušenj – do leta 1857 je bil učenec v župniji pri Sv. Bolfenku (Vodraci pri Središču ob Dravi), ki je bila pod velikonedeljsko dekanijo – je potrdil, da je dekan Dajnko izpraševal učence v njegovi osnovni šoli vedno v slovenščini, saj nemško otroci niso znali; enako tudi pri Sv. Miklavžu / Miklavž pri Ormožu in v Središču ob Dravi. Šole so bile tudi pri Veliki Nedelji, Sv. Lenartu, v Ormožu in na Polenšaku. Dajnko je v šolskem poročilu leta 1859 zapisal, da je pouk v njegovi dekaniji potekal po predpisanih knjigah v slovenščini in nemščini, vendar je bil učni jezik samo nemški le v višjih razredih ormoške šole, verjetno pa se je v nemščini malo več poučevalo tudi v višjih razredih malonedeljske šole, ker je bil tam sedež nemškega viteškega reda (Šedivy 1957: 41). Dajnko je učil verouk skoraj do smrti (Šedivy 1957: 37) in Flegerič ga je ohranil v spominu kot »dobro dušo« – bil je naglušen, zato je zastavil vprašanje, nanj sam odgovoril, učenci pa so ponavljali za njim. Slovenske otroke je vedno spraševal v slovenščini. Macunovo

izkušnjo, ki se je v pisnih virih posplošila in so jo nato nekritično prepisovali, je zato označil za izjemo:

Tukaj mi je še pristaviti, da Macun obdolžuje krivo Dajnka, da je kot dekan vedno izpraševal le nemški. To ni res. [...] Po mojih mislih je prišel pokojni Macun morda kdaj v Ormož, kjer so hodili v šolo otroci nemških uradnikov, zmožni nemščine. Da je te učence pokojni dekan Dajnko nemški izpraševanje lahko verjetno, a Slovencev ni. (Flegerič 1899: 35)

Dajnko je nemškutarstvo, ki so mu ga podtikali, zavrnil v pismu Rudolfu Gustavu Puffu 26. junija 1854 (Glonar 1915: 53–54). Skliceval se je na neresnično pisanje »ultraslavistov«, ki so ga v Bleiweisovih *Novicah* in graškem *Gratzerzeitungu* označili za sovražnika slovenskega naroda. Krivična obsodba je bila izrečena, ker je kot šolski nadzornik zahteval, da se v šolah ob slovenščini uporablja tudi nemščina. Šlo je za Dajnkovo razumno stališče, saj so se morali učenci v podeželski šoli primerno (na)učiti tudi nemščine, da bi se lahko vpisali na mariborsko gimnazijo, ali pa so jo potrebovali v vojski, kjer je bil poveljevalni jezik nemški. Dajnko je pojasnil, da zaradi takega stališča ni nemškutar, ampak razmišlja krščansko in ostaja pravi domoljub, čeprav so ultra- in panslavisti v tistih zmedenih časih mislili drugače.

Dajnkovo slovenstvo potrjuje tudi spominski zapis v *Slovenskem gospodarju*, v katerem je jasno povedano, da je bil eden izmed prvih narodnih buditeljev v radgonski okolici, hkrati pa je tudi »v živi besedi narodni duh vzbujal« ter bogatil slovensko slovstvo:

Bog sam ve in pravični domoljubi pripoznavajo, da so Dajnko ravno v tem času kot kaplan v Radgoni za Slovence mnogo storili. Povsod, kamorkoli prideš, ti vedo starejši prebivalci povedati o Dajnkovih molitvenih knjigah, o njegovem slov. katekizmu itd. Narodnjak zdrave korenine ni iskal hvale niti dobička drugega, kakor edino le korist naroda in čast Božjo. (SG 1873: 86)

Slovničar

Dajnko je leta 1822 dokončal rokopis učbenika slovenskega jezika, ki je izšel dve leti kasneje v Gradcu. S slovnico *Lehrbuch der Windischen Sprache* je leta 1824 nagovoril Nemce, da bi se začeli učiti slovenskega jezika, ki se je oblikoval na severovzhodu Slovenije. Spodbujal pa je tudi svoje vzhodnoštajerske rojake, naj izboljšajo znanje slovenščine, ki mora postati trdna osnova za razvoj slovenskega narodnostnega vprašanja v stičnem slovensko-nemško-madžarsko-ilirskem geografskem, zgodovinskopolitичnem in kulturnojezikovnem prostoru.

V začetku 19. stoletja so se osrednjeslovenske pokrajinske jezikovne različice že poenotile v knjižno kranjščino, ki je kot nadnarečna tvorba dolensjščine in

gorenjščine s središčnim ljubljanskim govorom pritegnila tudi tržaške, koroške in osrednještajerske govorce.

V panonskem prostoru med Muro in Rabo se je konec 18. stoletja oblikovala knjižna prekmurščina kot nadnarečna tvorba goriškega in ravenskega narečja brez združevalnega mestnega ali trškega govora. Prostor med Dravo in Muro pa naj bi v dvajsetih letih 19. stoletja z rahlim zamudništvom prav tako razvil svojo pokrajinsko knjižno različico slovenskega jezika, ki bi razlikovalno do kranjščine in prekmurščine povezovala severovzhodna štajerska narečja, upravičenost pa ji bi dajal trški govor Radgone s tiskarno in uveljavljenim založnikom Alojzom Weitzingerjem. Na neenotnost slovenskega jezikovnega prostora so vplivale posebne družbene in kulturne razmere, tudi razdelitev slovenskega jezikovnega prostora na alpski osrednjeslovenski in panonski vzhodnoslovenski prostor ter politična odvisnost od cesarskega Dunaja ali kraljeve Pešte. Šafářik (1824: 275) in Sartori (1830: 96) sta slovensko jezikovno pokrajinskost razumela kot posebno bogastvo jezika, ki si je v prvih desetletjih 19. stoletja šele začel pridobivati enotno knjižno podobo. Sartori (1830: 101) je po Šafářiku opozori, da se dvojnični razvoj slovenskega jezika najlepše kaže prav v slovnica, ki so nastajale na prelomu 18. in 19. stoletja. Med več kranjskimi jezikovnimi priročniki je izpostavil Japljevo kranjsko rokopisno slovnico *Slavische Sprachlehre*, ki jo je prevajalec Svetega pisma napovedal že v uvodu *Nove zaveze* leta 1784, za tisk pa je bila pripravljena leta 1804 in je bila namenjena Kranjcem, Primorcem, Štajercem in Koroščem. Novo obdobje v slovenskem slovničarstvu je napovedala Kopitarjeva znanstvena slovnica jezika na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem *Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark* (1809). Na severovzhodu Štajerske je pohvalil Šmigočevo slovnico *Theoretisch-praktische Windische Sprachlehre* (1812), ki je »zelo uporabna« in Dajnko (1824), ki je ob kranjski Metelkovi (1825) »najnovejši slovenski jezikovni priročnik«.

Dajnko je v *Predgovoru* (*Vorrede*) pojasnil, da je na željo slovanskih prijateljev (Dobrowský) pripravil slovnico slovenskega (pokrajinskega knjižnega) jezika na severovzhodu Štajerske (narečje severnih in vzhodnih Štajercev). V širši slovenski jezikovni prostor vključuje še Slovence na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem (južna in zahodna Štajerska) ter v Prekmurju (ogrski Slovenci v Železni županiji) in na Hrvaškem, ki govorijo svoje pokrajinske različice slovenščine: »/D/enn die Sprache unserer Slawischen Nachbarn sowohl die der Kroaten, als auch die der Krainer und Kärnthner ist ja im Grande genommeu die nähnliche, nurr in der Mundart ungleich mehr oder weniger abweichend.« (Dajnko 1824: III–IV) Slovenščina ima več pokrajinskih različic s številnimi narečji, zato je Dajnko poskušal iz severovzhodnih štajerskih narečij sestaviti nadnarečni pokrajinski knjižni jezik, zavedajoč se, da je tudi ta še »zelo

nepopoln«. S slovnico je želel bralcem čim bolj približati splošne značilnosti slovenskega jezika. Severovzhodna štajerska pokrajinska različica slovenskega knjižnega jezika naj bi bila most med osrednje- in vzhodnoslovenskim knjižnim jezikom. V tridesetih letih 19. stoletja je Dajnkov knjižni jezik omogočil lažje soočenje slovenske kranjske in prekmurske knjižne različice, njuno združitev sredi 19. stoletja in oblikovanje enotnega slovenskega knjižnega jezika – tako je »razložil svoj pogled na avtonomnost pokrajin znotraj slovenskega prostora« (Rajhman 1998: 57).

Čeprav je Koloman Kvas učil slovenščino na graški univerzi po Dajnkovi slovnici, je Anton Murko zavrnil njegovo pokrajinskost. V slovnici ljudskih narečij Slovencev na Štajerskem, Koroškem, Kranjskem in v zahodnih okrožjih Ogrske (*Theoretisch-praktische Slowenische Sprachlehre für Deutsche*, 1832) je sprejel Kopitarjev središčni kranjski jezikovni koncept, »dasiravno bi on po svojem rojstnem kraju in marnu se mogel odločiti za štajersko narečje« (Trstenjak 1872a: 24). Romantični pogledi na jezik in prebujajoče se slovensko narodno vprašanje so zahtevali jezikovno enotnost Slovencev. Oroslav Caf je opozarjal, da sta pokrajinska kranjščina s koroško in osrednještajersko različico ter severovzhodna štajersčina preveč oddaljeni in za medsebojno sporazumevanje nepriljubljene. Slovenci potrebujejo normativno slovnico enotnega knjižnega: »Dajnko je ves Štajerec spodnjega kraja, Murko ves pokrajnčeni Štajerec, Metelko cel Krajnec ino Gutsmanna je malo druga, kakor Korošec, ob kratkem: Slovenske gramatike ino slovenskega pisanja po vseh podnarečjih še neimamo.« (Caf 1845: 11) Anton Kreml se je prav tako odločil za Murkovo združevalno pot, ki jo je na Štajerskem najbolj odločno zagovarjal Anton Martin Slomšek. Kljub temu pa je bila Dajnkova pokrajinskost »na začetku 19. stoletja še povsem razumljiva«, saj so takrat obstajali le deželni jeziki, razločevanje med knjižnim jezikom in narečji pa teoretično še ni bilo utemeljeno (Orožen 2003: 418–419).

Jože Rajhman je opozoril na prezrto mesto iz razvoja slovenskega jezika, da je Dajnko za Šmigocem v slovnici postavil zahtevo po novih oblikah (-om, -oma; -ega; lepi, lepa, lepo). Murko jih je sprejel in s tem opozoril pred Matijem Majarjem Ziljskim na severovzhodnoštajerske pokrajinske oblikoslovne rešitve, ki so napovedale oblikovanje enotnega slovenskega knjižnega jezika. Dajnko je sredi 19. stoletja veljal za »jezikovnega separatista« in njegovih rešitev na Kranjskem niso sprejemali. »Njegove« nove oblike pa so se uveljavile, ko so jih predlagali Murko, Majar in Miklošič in so postale zunanji prepoznavni znak enotnega slovenskega knjižnega jezika. »Zahteva je bila formulirana tako, da je zagovorniki starih oblik niso mogli preslišati.« (Rajhman 1998: 63) Dajnkova pokrajinskost je bila pozitivna protiutež kranjskemu purizmu, obe jezikovni različici pa sta kot nadnarečni tvorbi normirali razlikovalno pokrajinsko glasoslovno-oblikoslovno podobo slovenščine, ki se je sredi 19. stoletja preoblikovala v skupno normo.

Dajščica

Dajnko je v slovnici napovedal nov slovenski črkopis, po njem imenovan dajščica (Just 2023: 25). Spoznal je, da številne črkopisne reforme latinice (Trubar, Krelj, Pohlin, Gutsman, Kopitar) niso ponudile najboljših pisnih znamenj za sičnike in šumevce ter primernih rešitev za zapisovanje trdega in mehkega *l* in *n* ter samoglasnikov. Trubarica je nedosledno določila dvočrkje za zapisovanje glasov *č*, *ž*, *š*, kreljica je nekako uredila glasovno vrednost *s* in *š* v eno- in dvočrkju (*f*, *fh*, *s*, *sh*), črkopisne nejasnosti pa so ostajale pri pisnih znamenjih za palatalne glasove, polglasnik, jat in (naglasni) kakovosti *e*-ja in *o*-ja. Dvočrkje je bilo značilno tudi za prekmurico (po vzoru ogrice). Dajnko je vpeljal enočrkje. Uredil je zapisovanje sičnikov (*c*, *z*, *s*) in šumevcev (*q*, *x*, *θ*), sprva je zagovarjal tudi posebna znaka za palatalni *nj* (*η*) in narečni *ü* (*y*), vendar pa ju je po letu 1829 začel opuščati.

SLOVENSKE					PISMENCE.				
a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m,					n, o, p, r, s, t, u, v, q.				
Novo	Staro mnogoletno pisanje vest				slovenskih qerk c, s, t, z, x, q.				
	Krajin.	Horvat	Voger	Nemec	Slav.	Dalm.	Serv	Pol.	Čeh
c	z	c, ts	c, cz, ts	z, tz, c	c	c	c	c	c
s	f	sc	fz, sc	fs	s	s	s	s	s
h	fh	sh	fc, sc, s	fsh, fch	sh	sc, sh	sc	sz	s' fl, fs
z	s	z	z	s	z	z	z	z	z
x	sh	s	's	sch, sh*)	x	's, x	x	'z	z'
q	zh	ch	cs	tsch	ch, q	ch, q	cs, q	cz	c'
P r e g l e d					v' b e s e d a h,				
cvetec	zvetec	cvetec	cvetets	zvetetz	cvetec	cvetec	cvetec	cvetec	cvetec
sestra	sestra	sestra	sestra	sestra	sestra	sestra	sestra	sestra	sestra
shchesh	shchesh	shchesh	shchesh	shchesh	shchesh	shchesh	shchesh	shchesh	shchesh
zvoziš	zvoziš	zvoziš	zvoziš	zvoziš	zvoziš	zvoziš	zvoziš	zvoziš	zvoziš
xixek	xixek	xixek	xixek	xixek	xixek	xixek	xixek	xixek	xixek
qiqek	qiqek	qiqek	qiqek	qiqek	qiqek	qiqek	qiqek	qiqek	qiqek
Isgovaranje vsih drugih pa					ostane po stari navadi.				
*) Dieser Laut mangelt im Deutschen, wird nur wie das französische je gelesen werden.					ausdrucksweise durch obige Zeichen ersetzt, und soll				

Slika 2: Joseph Machner, Peter Dajnko, 1833: *Abecedna knixica za dexelne bole vu cesarsko kralovskih derxavah*. V' Gradci: V' zaloxbi vsih terxkih knigárov, ino natisnjena s' Kienrajhovimi pismencami.

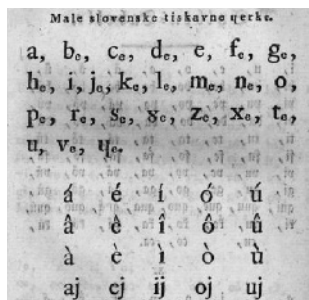
Poenostavil je črkopis in ga prilagodil glasovni podobi slovenskega jezika. Dajničica se je tako ustalila in je imela petindvajset črk kot današnja slovenica. Dajnko je postal pobudnik pozitivne črkopisne reforme, ki se je v štiridesetih letih 19. stoletja zaključila s sprejetjem slovenice; proti koncu petdesetih let 19. stoletja je zato brez težav prevzel slovenski črkopis, ki se je razvil iz gajice. Dajničico je predstavljal v predgovorih svojih knjig, npr.: *Abecedna knjižica na hitro ino lahko podvüčenje Slovenskega branja* (1824):

Da vsaki jezik má svoje lastne glase, so tydi vsakemi, či ga kdo kratko ino prav pisati čé, ino xeli, da bi ga drygi dobro razuméli, lastne pismence (knixne čerke) potrebne. Tak najdemo xe pri starih Grekih, poznej pri Latinih, ino v' naših dnevih pri vsih podvyučénéih narodih za njihove lastne jezične glase tydi več ali mene lastnih pismenc. Ne zaděni se zato nad tim, dragi Slovenec! či tydi ti v' nazóčni knixici med dozďajnimi pismencami neke kračéše ino pravéše znamle najdeš, s' kerimi se drygega nikaj ne iše, kak lepoto tvojega jako imenitnega jezika še bole povišati. Znamle, kere so novo zebrane, so nikak ne opervič novozmišlene, temoč le od tistih priátelov našega ďaleč razširjanega jezika semvzéte, kerí so xe ďavno pred nami hvale vredno za lepi Slovenski jezik ino dobroserčni narod totega jezika skerbéli. Misli se zato brez vse skerbi, da de vsaki Slovenec toto hasek hitro tydi sam spoznal ino namesto dozďajnih pismenc skoro z' dosta vekšim veseljom Slovenske knige v' nazóčnih, kak pà v' dozďajnih znamlah bral. Teliko več se to dá oběčati, da je vsaki, kerí le nekaj pismo rezumi, toto potrebo xe duge leta vidil ino s' poti imeti htel. Spodoba ino pomenenje totih novozebranih pismenc je po abecedni redi tak: a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, ŋ, o, p, r, s, š, z, x t, u, y, v, č. Vse se izgovárjajo, kak prejďoč. Le pridóče so novo zaponiti:

c	sunce, mesec, serce.	namesto z
ŋ	ŋegova ŋiva.	namesto nj
s	se si se nasitil.	namesto f
š	vaša paša lepša.	namesto fh
z	zemla, zakon, merzlo.	namesto s
x	xelim duxnost.	namesto sh
y	dyša, vysta, lydjé.	namesto ü
č	rečem več častiti.	namesto zh

Vse dryge reči na zgovarjanje, zlaganje ino branje naših čerk ostanejo, kak dozďaj.

V prevedeni Machnerjevi *Abecedni knjižici* (1833) je zapisovanje sičnikov in šumevcev v »novem« črkopisu (dajničica) tabelarno primerjal z bohoričico (kranjski črkopis), prekmurico (vogrski črkopis), z nemško in drugimi slovanskimi pisavami (npr. poljska, češka, hrvaška itd. pisava). Zapisal je, da ima »sedanjik« novi slovenski črkopis petindvajset črk (slovenske pismence), izgovarjava samoglasnikov (glasniki) pa je lahko dolga (*á, é, í, ó, ú*), kratka (*â, ê, î, ô, û*) ali srednje dolga (*â, ê, î, ô, û*):

Slika 3: Dajnkova – male tiskane črke (in črkovanje). *Abecedna knixica*, 1833: 11.

Slika 4: Dajnkova – velike tiskane črke. *Abecedna knixica*, 1833: 29.

Slika 5: Dajnkova – male in velike pisane črke. *Abecedna knixica*, 1833: 11.

Čeprav je bila Dajnkova črkovna reforma dobro zamišljena, jo je leta 1825 kritiziral kranjski reformator Franc Metelko. V *Uvodu (Einleitung)* svoje slovnice *Lehrgebäude der slowenischen Sprache im Königreiche Illyrien und in den benachbarten Provinzen* (1825) je razmišljal o novih črkah, ki bi bile primerne za Slovane in dodal, da bi bilo bolje, če bi Dajnko ostal pri bohoričici kot pred njim Leopold Šmigoc v štajerski slovnici *Theoretisch-praktische Windische Sprachlehre* (1812). Obregnul se je, da Dajnko glede jezika in pisave pač ravna, tako kot zna in se je s tem na neprimeren način vmešal v črkarsko reformo s parafraziranimi Hieronimovimi besedami: »Quilibet abundet in sensu suo.«¹² (Metelko 1825: XXVI). Metelko je ustvaril slovensko fonetično pisavo z dvaintridesetimi črkami (tudi znak za dvočrkje šč) in dodatnimi ločevalnimi znamenji za izgovarjavo glasov. Pohlinu in Dajnku je očital neuspešno črkarsko reformo, ni pa se zavedal, da je njegova metelčica še manj ustrezna zaradi preveč črk (npr. dva *h*-ja, polglasnik). Mešanica cirilskih, grških in predelanih znakov je bila tako nestvarna in neestetska, da je šlo za črkarsko zablodo, ki je ni bilo mogoče sprejeti – Jakob Zupan in Anton Murko sta jo posmehljivo označila za krevljico. Črkopisna reforma, ki jo je uvedel Dajnko (enočrkje in petindvajset pisnih znamenj), je bila prava, Metelkova reformatorska smer (strogo fonetično načelo) pa je bila slepa ulica na poti do sodobne slovenice. Oba sta bila spodbujena s Kopitarjevo željo po novem latinskem Cirilu, ki bi pripravil idealni črkopis za Slovane, tako da bi dvajsetim latinskim črkam dodal še približno devet novih,

¹² Gre za Hieronimovo pričevanje v delu *Ad Lucinum*, ali je med postom dovoljeno jesti jajca in piti mleko: »Unaquaeque provincia abundet in suo sensu et praecepta maiorum leges apostolicas arbitretur.« (»Vsaka pokrajina naj ravna po svoji preudarnosti in upošteva zapovedi svojih prednikov kot apostolske zakone.«) https://tomasdeaquino.org/suma-teologica/II_II_q147.htm

ki bi oblikovno prav tako ustrezale latinskim: »/A/us der vorgeschlagenen Operation aber nicht nur ein gleichförmiges, sondern zugleich ein den Gesetzen der Buchstaben schrift vollkommen entsprechendes Alphabet hervorgehen würde!« (Kopitar 1809: 203) Kopitar je dajnčico ocenil za brezhibno pisavo, medtem ko nad metelčico ni bil navdušen in je npr. znak za polglasni označil za »kozlička med ovčami«. Tekmovalnost med novima slovenskima črkopisoma so stopnjevale še druge, Dajnku naklonjene ocene – pohvalili so ga Dobrovský, Zupančič in Sonnleitner¹³ –, vendar pa se je za dajnčico začelo zapletati že leta 1827, ko je bilo potrebno za Slovence v lavantinski in graški škofiji prevesti abecednik Josepha Machnerja. Dajnko je besedilo prevedel leta 1828, vendar pa nekateri niso bili navdušeni nad njegovo vzhodnoštajersko pokrajinsko različico slovenščine, motila pa jih je tudi dajnčica. V Ljubljani rojeni Gašpar Harman, ki je bil župnik pri Svetem Petru (Malečnik) pri Mariboru, je oceni, da Dajnkovo »narečje ni pravo«. Jezik in pisavo Dajnkovega prevoda je zavrnil tudi v Poljanah nad Škofjo Loko rojeni Jurij Alič, ki je bil takrat dekan v Vidmu ob Savi (Krško), z utemeljitvijo, da »Slovenci v Celju ne mogó vsprejeti Dajnkovega narečja«. Oba ocenjevalca sta bila po rodu Kranjca in jima novonastajajoča pokrajinska knjižna različica slovenskega jezika seveda ni bila blizu; med štajerskimi duhovniki so enotno knjižno normo in metelčico (ali bohoričico) zagovarjali še Anton Martin Slomšek, Anton Kreml in kasnejši dekan v Hočah pri Mariboru Anton Murko. Kreml je prevedel tudi Machnerjev abecednik, vendar v različico slovenščine, ki se je zgledovala po kranjsščini, glede pisave pa je ostal pri bohoričici – predlagal je, naj se v obeh škofijah uporablja enoten jezik in črkopis. Lavantinski škof Ignacij Franc Zimmermann, se je, kljub temu da se je vzhodnoštajerske različice slovenščine dobro naučil v Volkmerjevi privatni šoli pri Svetem Urbanu (Jesenšek 2015a: 101), zato odločil, da ne bo natisnil Dajnkovega prevoda. Prisluhnil je Aliču – med letoma 1816 in 1818 je bil višji šolski nadzornik in referent za nižje šolstvo v Št. Andražu – in v lavantinski škofiji so začeli uporabljati Metelkov ljubljanski prevod Machnerjevega abecednika, ki je izšel leta 1826 v metelčici; enako tudi ponatis leta 1832. Metelčica je tako postala črkopis, v katerem so se opismenjevali tudi učenci v osrednještajerskem prostoru lavantinske škofije, in sicer vse do leta 1834, ko je izšel nov prevod v »stari kranjski pisavi« bohoričici, za katero se je zavzemal Slomšek, pridružila pa sta se mu tudi Alič in Murko. Dajnko se s porazom ni sprijaznil in

¹³ Dajnko se je 21. 6. 1827 pohvalil Šafāriku, da je profesor Suppantšitsch (Zupančič) imenoval dajnčico za triumf naše ortografije (»das Alphabet den Triump unserer Orthographie«), Kopitar za brezhibno (»tadellos«), Dobrowsky za pravilno narejeno (»recht getan«), Sonnleitner za res dobro narejeno (»wirklich gut gelungen«) in profesor Rask iz Kopenhagna za dobro izbrano (»gut gewachlt«). (M. Murko 1898: 376)

pregovoril je spodnještajerske župnike ter učitelje, da so podprli njegovo pisavo. Pridobil je celo Harmana in Krempla, tako da je poslal v Gradec vse potrebne podpise proti metelčici.¹⁴ Svojo dajnčico in pokrajinsko različico slovenščine je predstavil tudi v daljšem dopisu,¹⁵ v katerem je utemeljil, zakaj je metelčica »profesorja kranjskega jezika v Ljubljani« neprimerna za štajerske Slovence, hkrati pa je poudaril, da je dajnčico in vzhodnoštajersko različico slovenščine med Dravo in Muro ter prekmursko različico med Muro in Rabo pohvalil tudi Kopitar (Glaser 1895: 47). Vodstvo sekovske škofije v Gradcu se je leta 1831 odločilo za natis Dajnkovega abecednika in tako so se Slovenci v dveh sosednjih škofijah učili pisati in brati v različnih črkopisih in dveh pokrajinskih različicah slovenščine. Na slovenskem Štajerskem se je začela abecedna vojna. Murko se ni odločil za črkarske novotarije: »[...] und nur das, entweder im Munde des Volkes Praktische oder in unserer, obwohl armen Literatur sich Bewährende in mein Buch aufgenommen habe.« V Uvodu (Vorrede) slovnice *Theoretisch-praktische Slowenische Sprachlehre für Deutsche, nach den Volkssprecharten der Slowenen in Steiermark, Kärnten, Krain und Ungarns westlichen Distrikten* (1832) je pojasnil, da ostaja zvest bohoričici, ki je v njegovih knjigah, namenjenim vsem Slovincem, znak tradicije. Slovenci potrebujejo enoten latinski črkopis, ne pa dajnčice in metelčice, ki imata v abecedah tudi nelatinične črke in sta omejeni na slovenski severovzhodni ali osrednji prostor, zato postavljata med Slovence »kitajski zid«. Drugo izdajo slovnice (1843) je nato natisnil v sodobni slovenici, ki je postala prepoznavni zunanji znak enotnega slovenskega knjižnega jezika:

Tako je z besedo in v djanji na Štajarskem poderl Dajnčico, pa tudi Metelčico, A. J. Murko, na Koroškem djanski U. Jarnik, in ondi pričeto abecedno vojsko sklenil in dokončal je, djali bi, z obeh omenjenih del tolikanj iskreno priporočbo Lubomir t. j. Slomšek. Pa – komaj potihne abecedna vojska na Štajarskem in Koroškem, kar se vname le še huje na Kranjskem! (Marn 1871: 36–37)

Dajnčica je bila v šolah prepovedana 18. avgusta 1838: »Tudi sicer je Dajnkova pisava ostala le bolj v svojem ožjem domu; dlje v Slovence se ni razširila. In tako je 'dajnčica' skoro potihnila, ne 'da bi se bili o njej kaj bolj prepirali'« (Fekonja 1891: 617). Njeni zagovorniki in nasprotniki so v črkarski pravdi odpirali neprijetna vprašanja, vendar pa so razčistili negotovost o slovenstvu – štajerski

¹⁴ Poudaril je, da tudi Kopitar ni zadovoljen z metelčico. Prim. Kopitarjevo pismo z dne 23. 2. 1825, v katerem Dajnku priznava, da je njegova pisava (razen znaka 8) veliko boljša kot kranjska (metelčica): »Carnioli tandem typos ipsi excogitarunt, mihi haud nimis probatos quoad formam. Tui longe melius, uno -8 excepto, quod minus placet.« (Košan 1890: 5).

¹⁵ Des Peter Danjko, Kaplans in Radkersburg mit seinen mitarbeitenden Freunden in der slovenischen Literatur Detail, betreffend das Alphabet des H. Fr. Metelko, Professors der »krai-nerischen Sprache in Laibach«.

»stari« preporoditelji Dajnkevega (Koloman Kvas, Anton Lah, Anton Šerf, Vid Rižner, Martin Veršič) in »mladi« romantiki Murkovega kroga (Anton Murko, Anton Martin Slomšek in somišljeniki) so bili »istih misli, da bi bilo najbolje, ko bi se Slovenci poprijeli češkega pravopisa, kakor ga je prikrojil Hrvatom dr. Ljudevit Gaj« (Glaser 1895: 50). Dajniku je potrebno priznati, da se je zavedal pomanjkljivosti bohoričice (Sket 1893: 150), zato je prvi pokazal, kako naj bo urejen slovenski črkopis in je bil tudi prvi, ki »je hotel s svojimi 'znamli' olepšati jezik slovenski«. (Fekonja 1891: 721).

Zbiralec ljudskih pesmi

Dajnko je bil tudi zbiralec narodnega blaga in pisec pesmi, predvsem so ga zanimale ljudske pesmi, ki jih je zbral in izdal v *Sto cerkvenih ino drygih poboxnih pesmi med katolškimi kristjani slovenskega naroda na Štajarskem* (1826) in posvetni pesmarici *Sto in petdeset posvetnih Pesmi in dvesto Vganjk med Slovenskim narodom na Štajarskem* (1827).

Zbiranje narodnih pesmi je bilo v vseh avstrijskih deželah zelo popularno, saj ga je spodbujal dvorni komisar grof Franz Joseph Saurau. Trstenjak (1872: 28) je npr. poročal, da je imel leta 1825 v šoli učitelja, ki je nagovarjal, da so mu prinašali ljudske pesmi in napeve, on pa jih je vestno zapisoval. Dajnko je 21. junija 1827 pisal Šafaříku, da je po javnem pozivu v dunajskem časopisu *Oesterreichischer Beobachter* leta 1825 začel zbirati narodne pesmi na Štajarskem in jih je leta 1827 objavil v knjižni obliki (M. Murko 1898: 376). Podobno je pred tem leta 1824 vabil tudi graški časopis *Archiv für oester. Gesch. Völker und Laenderkunde* – društvo Gesellschaft der Musikfreunde des oesterreich. Kaiserstaates je prosilo, naj ljudje po vseh avstrijskih deželah zbirajo narodne pesmi z napevi (Trstenjak 1872: 28). Dajnko (1827: VII) je v drugem Predgovoru (v prvem je predstavil danjčico) k *Posvetnim pesmim* manj natančno zapisal, da se je dela lotil »na povelje sekretéra igrajske druxbe« gospoda Joxefa od Sonnlaitnara (Joseph v. Sonnleithner), in sicer je želel zbrati štajerske »tak na dobro poboxne, kak tydi posvetne« pesmi.¹⁶ Dajnko je posla Jožefu Sonnleithnerju, tajniku avstrijskega Društva prijateljev glasbe, sto slovenskih štajerskih ljudskih pesmi; za napeve, ki jih je priložil, so se menda pulili dunajski skladatelji in jih porabljali za svoje pesmi:

¹⁶ »Od tih pesmij poslal je 1. 1825. 50 posvetnih in 50 cerkvenih z napevi vred društvu prijateljev muzikalnih avstr. cesarstva, katero je hotelo tako zbirko prirediti iz vseh avstr. krajev zraven z napevi.« (Rakuša 1890: 36)

Nisem slišal, ka bi ta zbirka kedaj bila na svitlo prišla, če pa je kateremu naših čitateljev znana, bi koristno bilo, ako bi to oznanal nam, ali pa slov. Matici, ki narodno blago nabira. V nekem časniku sem bral, da so dunajski skladatelji prav neusmiljeno ono zbirko pukali, in s tujim perjem svoje muzikalične sklade kinčili. Dobro bi bilo, ako bi se kateri naših slovenskih rojakov na Dunaji živečih, potrudil izvediti, je li še ima društvo prijateljev godbe v svojem arhivu to zbirko, in če bi mogoče bilo Danjkovo poslanico pridobiti. (Trstenjak 1872: 28)

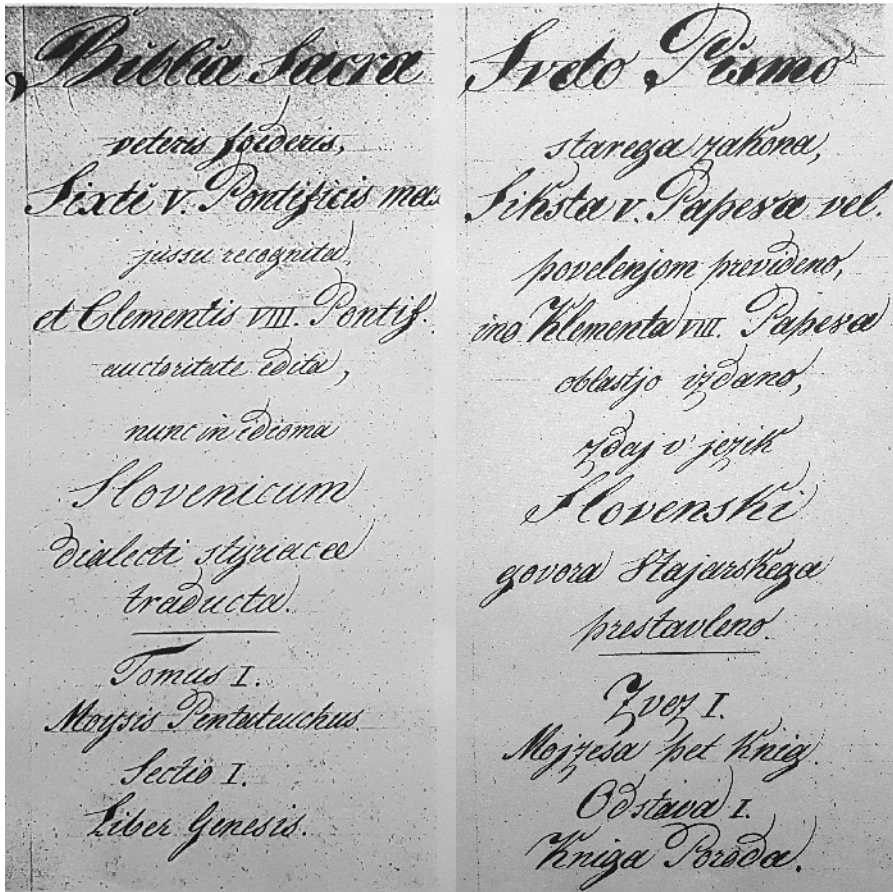
Šafářik z Dajnkovo zbirko ni bil zadovoljen (M. Murko 1898: 376), ker je bila poustvarjena in se je v njej prevečkrat izgubila prvotna ljudska podoba pesmi: »Es sind wohl meistens nicht vom Volke, sondern von andern verständigen, wohlmeinenden Leuten für das Volk gemachte Lieder.« (Šafářik 1864: 84) Dajnko je nekatere pesmi celo sam napisal in jih je imenoval za narodne, »nekaj je pa tudi Vrbnjakovih« (Rakuša 1890: 36). Jezikovno jih je približeval podobi pokrajinskega knjižnega jezika, ki ga je normiral v slovnici leta 1824, zelo rad pa jih je tudi uglasbil. Pri tem mu je pomagal učitelj iz Svetinj pri Ormožu Andraš Šef, ki je Dajnku »viže na note postavljaj«. Sodelovala sta tako, da je Dajnko »svoje umotvore Šefu narekoval, a ta jih je zapisoval« (Rakuša 1890: 36).

Več pesmi, ki jih je Dajnko zbral, ni bilo izvirno ljudskih, ampak so jih duhovniki in učitelji že pred njim popravljali za narod in so se »udomačile med ljudstvom«, ker so dajale »koristnih naukov zlasti v nrvstvenem oziru« (Sket 1893: 398). Šafářik ugotavlja, da so bile ljudske ljubezenske pesmi večkrat nespodobne in so jih duhovniki zato »popravljali«. Zdi se, da je tudi Dajnko upošteval ta praktični vidik, ko je skladal posvetne pesmi za Štajerce (Šafářik 1864: 74) in je z njimi budil narodno zavest med štajerskimi Slovenci: »Da pa si tote pesmi vsaki Slovenec tydi v' rokah iméti xeli, zato sem skerben bil, ne tydi na svetlo dati.« (Dajnko 1827: VIII) Ljudske pesmi je res popravljaj in jih je zložil »ad hoc«, vendar pa so kljub temu pomembne (Glaser 1895: 176), ker kažejo, da je bilo slovensko ljudsko pesništvo na prelomu 18. in 19. stoletja pomembna jezikovna protiutež nemškim jezikovnim težnjam.

Slovenci v Dajnkovem času nismo imeli dobrih in natančnih zbiralcev ljudskih pesmi. Vodnik, Dajnko, Korytko in objave v Kranjski Čbelici so jezikovno popravljali ljudske pesmi in jih tudi vsebinsko ter motivno predelovali, tako da se zdi še najbolj izvirno gradivo, ki ga je objavi Vraz v Zagrebu (*Narodne pėsni ilirske, koje se pevaju po Stajerskoj, Koruškoj i zapadnoj strani Ugarske*, 1839) (Pypin, Spasovich 1880: 393).

Dajnko je zbiral tudi uganke štajerskih Slovencev in jih je malo pred smrtjo poslal Macunu, da bi jih objavil – škoda, da Macun ni izpolnil Dajnkove želje, ker so se mu zbrane uganke zdele »premale vrednosti za tisk« (Macun 1883: 86).

Prevajanje Svetega pisma

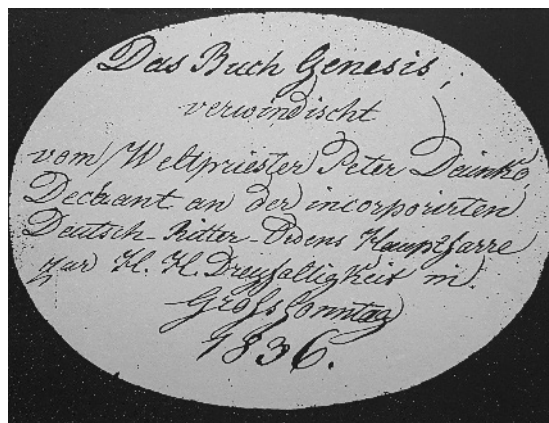

Slika 6: Peter Dajnko, *Biblia Sacra veteris foederis, Sixti V. Pontificis max. jussu recognita, et Clementis VIII. Pontif. auctoritate edita, nunc in idioma Slovenicum dialecti styriacae traducta. Tomus I. Moysis Pentateuchus. Sectio I. Liber Genesis* (1a). *Sveto Pismo starega zakona, Siksta V. Papeža vel. poveljenjom prevideno, ino Klementa VIII. Papeža oblastjo izdano, zdaj v jezik Slovenski govora Štajerskega prestavleno. Zvez I. Mojzesa 5 knjig. Odstava I. Kniga Poroda* (1b). *Sveto Pismo starega zakona. Kniga Poroda*. Rokopis, 1836 (NUK, Ms 397).

Peter Dajnko je želel izdati dvojezično latinsko-slovensko *Sveto pismo* v dajnci. Na veliko delo se je sistematično pripravljajl od leta 1817, ko je iz grščine prevedel *Evangelio* me na vse nedéle ino svetke skos leto (ponatis 1818²), leta 1826 so jim sledili *Listi ino evangeli* na vse nedele, svetke ino imenitnebe dneve celega keršansko-katolškega cirkvenega leta (ponatis 1833). Leta 1821 je začel

izdajati *Svetega pisma sgodbe is starega ino novega sakona* (Pervi del, *Svetega pisma zgodbe is starega zakona*, 1821 v bohoričici, 1826² v dajščici; Drugi del, *Svetega pisma zgodbe iz novega zakona*, 1826), leta 1826 pa je prevedel še *Veliki katehizem*, to je, *kniga keršajsko-katolškega navuka vu pitanah ino odgovorih* (ponatis 1833², 1837³).

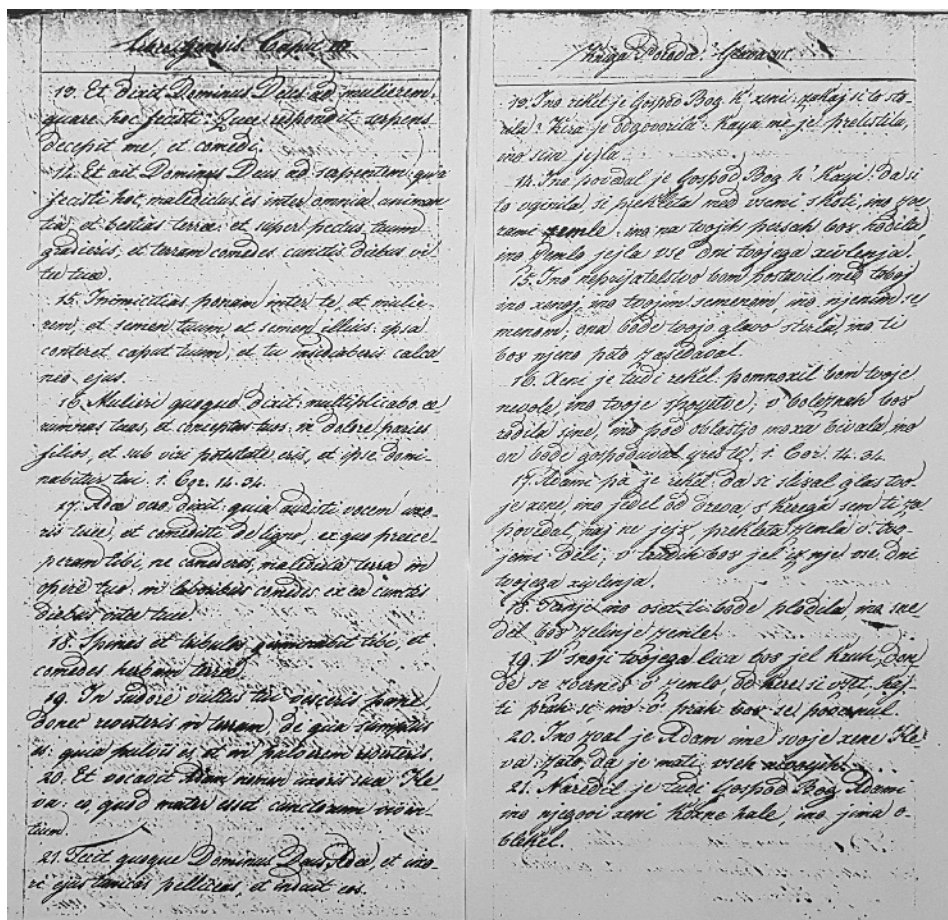
Staro zavezo (rokopis) je prevajal iz vulgate v »jezik slovenski govora štajerskega«, tj. v vzhodnoštajersko različico slovenskega knjižnega jezika. Rokopis je dajščica, ki jo je leta 1824 uzakonil v slovnici *Lehrbuch der Windischen Sprache*. Leta 1836 je prevedel *Knigo poroda* (Prva Mojzesova knjiga, Geneza).

Slika 7: Peter Dajnko, *Das Buch Genesis, verwindischt vom Weltpriester Peter Dainko, Dechant an der incorporierten Deutsch-Ritter-Ordens Hauptfarre zur H. H. Dreyfaltigkeit in Gross Sonntag 1836. Sveto Pismo starega zakona. Kniga Poroda*. Rokopis, 1836 (NUK, Ms 397).

Velikega prevajalskega načrta pa ni mogel dokončati, ker je bila njegova pisava med abecednim nemirom negativno ocenjena in umaknjena iz šol. Pokrajinski knjižni jezik, ki ga je želel uveljaviti kot učni jezik in ga je razširja v cerkvi, nabožni in posvetni literaturi, je sicer odigral pomembno vlogo pri povezovanju osrednje- in vzhodnoslovenskega jezikovnega prostora, vendar pa je postajalo jasno, da je pokrajinskost presežena in se bo oblikovala enotna slovenska knjižna norma. Dajnko je v javnosti neupravičeno izgubljal ugled, ki ga je imel v dvajsetih letih 19. stoletja. Zavedal se je, da ne bo več našel založnika, ki bi tvegala in natisnil *Sveto pismo* v dajščici in v vzhodnoštajerski različici slovenskega jezika. Sto šestdeset strani rokopisa v »štajerski slovenščini« je poslal Kopitarju na Dunaj. Prosil ga je, naj podpre njegovo delo, predvsem pa dajščico, ki jo je uredil na Kopitarjevo pobudo in se je o njeni usodi odločalo prav v tistem času: »Trenutno sem sam še vedno v željnem pričakovanju, kako

se bo visoka k.&k. dvorna študijska komisija odločila glede c s 8 z x 4. 1000 in 1000-krat bo narobe, če pri tem ne bi upoštevali Vašega znanja, sicer bi morale biti vse naše literarne zadeve vedno in brez pomislekov dobro opravljene.« Zdi se, da je Dajnko bolj kot Kopitarjevo pomoč potreboval sogovornika, ki ga bo razumel – doma ga namreč niso, čeprav je Krempl (1845: 255) nekaj let kasneje priznal, da Dajnko »ima vender zasluženje, da je z' svojimi pismencami že k' našem zdajnem občinskem pravopisu se perbližal.«

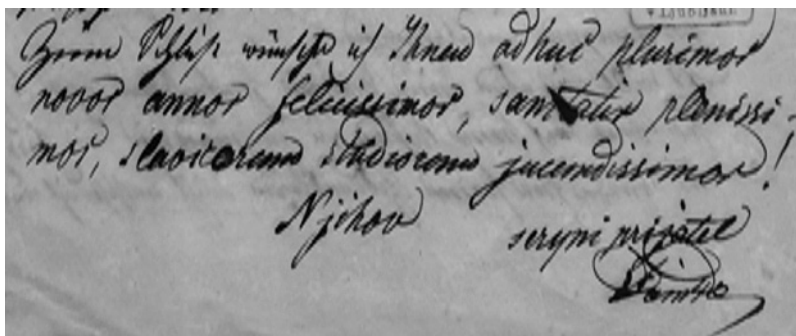
Slika 8: Peter Dajnko, Sveto Pismo starega zakona.
Kniga Poroda. Rokopis, 1836 (NUK, Ms 397).

Dajncica ni bila slepa ulica v razvoju slovenskega črkopisa, saj je ponazorila enočrkovni vzorec slovenske abecede, vendar se je Dajnko konec leta 1836 že

sprijaznil, da se njegov knjižnojezikovni program izteka¹⁷ in da tudi z dajnčico dolgoročno ne bo uspel. Kopitarju je zato napisal, da lahko njegov prevod Prve Mojzesove knjige v miru bere in razmišlja o jeziku in pisavi: »Lahko jo obdržite, kakor dolgo želite in pri branju dodate svoje pripombe.« Vedel je, da se bodo jezikovne razmere na Slovenskem umirile in da bo tudi pisava šla po poti, ki jo je začrtal leta 1824: »/Z/aradi tega bi bilo treba tako veliko delo prestaviti v prihodnji čas, najmanj do tedaj, ko bo pravopis jasnejši in enotnejši in ko bo opazen večji napredek pri delovanju slovenske jezikovne stolice.«

Kopitar ni vrnil Dajnku rokopisa prevoda, Dajnko pa dela nikoli ni nadaljeval. Rokopis *Knige Poroda* se je ohranil v dunajski zapuščini Jerneja Kopitarja in je bil prenesen v Državno biblioteko v Ljubljani (v rokopisu je na več mestih vtisnjen njen žig). Rokopisna zbirka Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani (NUK) hrani Dajnkov rokopis *Biblia Sacra veteris foederis / Sveto Pismo starega zakona* pod signaturo MS 397,¹⁸ in sicer Tomus I. Moysis Pentateuchus. Sectio I. Liber Genesis / Zvez I. Mojzesa pet knjig. Odstava I. Kniga Poroda.

Delni prepis (izbor) Dajnkovega slovenskega vzhodnoštajerskega starozaveznega prevodnega drobca je objavljen v *Dajnkovem berilu* (Rajh ur. 1998: 19–31).

Slika 9: Zaključek Dajnkovega pisma Kopitarju (20. 12. 1836)
s slovenskim podpisom v dajnčici (NUK, Ms 397).

V Rokopisnem oddelku Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani (Ms 397) je v prilogi rokopisa *Knige Poroda* ohranjeno tudi nemško pismo (rokopisna gotica), ki ga je Dajnko 20. decembra 1836 od Velike Nedelje poslal Jerneju Kopitarju na Dunaj – podpisal se je v slovenščini: »Njihov serqni prijatel Dainko.«

¹⁷ Zadnja Dajnkova knjiga v bohoričici je izšla leta 1837, in sicer *Veliki katehizem, to je, kniga keršansko-katolskega navuka vu pitanjah ino odgovorih*. Tretjo nasvetlodanje. V' Radgoni. (1826, 1833², 1837³).

¹⁸ https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2024/Katalog_rokopisov_2024.pdf

–, in je v njem omenjen rokopisni fragment prevoda ter napovedana njegova usoda (v prvem delu pisma pa Dajnko razmišlja o tem, da je pisec Kločevega glagolita sveti Hieronim). Navajam prepis Dajnkovega pisma iz gotice in prevod v slovenščino:¹⁹

Großsonntag am 20ten Dezember 836

Herzlicshter Freund!

Endlich einmal meinen verbindlichsten Dank für Ihren mir verehrten Glagolita Clozianus. – Ich übergebe Ihnen in der Beylage: Hodierni Vinidi in Styria, einige kleinen Conferenzen über denselben Pag. 125-126. Und aus dem Wenigen ist es sogleich ersichtlich, daß Gl. Cloz. kein Kärnthner, kein Krainer, kein Steyrer, kein Pseudocroate, sondern aller Wahrscheinlichkeit nach ein Dalmata – S. Hieronymus muß gewesen seyn. Wollte Gott daß die abgängigen Theile irgendwem noch vorgefunden werden könnten, und vorzüglich die Anfangsblätter weil vermeinthlich und Titelbatte auch den Vefasser udgl. angemerkt ist. – Über Ihr Pag. VIII. ποτπηγα bin ich dahin einverstanden: ποδβηγα = subterfugatrix; ποδπηγα = subvariegata; ποτβηγα viam curtisans, cursatrix, potnica viatrix fugitrix ποτπηγα = ποτπηξα nobis potepága, potepéxa, potepüga = vagatix und expulsa von poteplem se = circumvagor oder von potepen sem = expulsus sum. Alle drey formen -aga -exa -uga sind in unserem Munde üblich, hindeutend auf eine liederliche Weibsperson. Die Masculina davon lauten bey nur potepák, potepe8, potepüh, wobey die gelinden finalbuchstaben potepag, potepeX, potepüg in harte k 8 h. übergangen. – Dergleichen Alterthümer, wie sie in Ihrem Gl. Cloz. erscheinen, zeugen klar, wie wunderbar sich im Munde durch Volker in verschiedener Gegenden die Nöthigsten voces radical-es et derivatae forterhalten. Und die große Verwandtschaft der slawischen Sprache mit der grichischen und lateinischen eben führt allmählig zur Vermuthung – und nicht ungegründet – Gregorii Dankowsky, Matris Slavicae filia erudita vulgo lingua greeca.

Zugleich kann ich Ihnen zu Ihrem herzlichsten Vergnügen aus meinen eigenen mehrjährigen Erfahrung sagen, daß die Sloveni Murenses, vicini Blatensibus, von denen Sie Glag. Cloz. P. LVII erwähnen, cum Dravensibus in Styria von Pettau abwärts gegen Kroatien identisch sind. Des Deutsch. Ritter Ordens Decanats- u. Schuldistriktsbezirk Großsonntag enthält in sich nebst den Hauptpfarre auch die Stadtpfarre Friedau, dann die drey Pfarren St. Thomas, Polsterau und St. Nikolaus, dann die drey

¹⁹ Zahvaljujem se prof. dr. Borutu Holcmanu in prof. dr. Vidi Jesenšek za pomoč pri prepisu iz gotice in prevodu v slovenščino.

Localien St. Leonhard, Pollenschack und St. Wolfgang, endlich, die drey filialen Kulmsberg = hum χολεμ, St. Maria bey Polsterau und Jerusalem in den Weingebirgen bey Luttenberg. Die habe ich in den 5 Jahren meines Hierseyns als Dechant alle Gelegenheit die hiesige Mundart in apice et jota ins Kleinste kennen zu lernen und finde, daß die Sprache, Kleidung, Sitten, und gar Alles ad punctum dasselbe ist, was man bey den Slovenen an der Mur und Radkersburg findet. Nur die 2 Stationen Polsterau und St. Wolfgang pflegen schon ein wenig zu varasdinisiren, und nicht zu wundern, indem sie die Wochenmärkte Warasdins besuchen. Die nächste Pfarre hinter St. Wolfgang ist die kroatische Pfarre S. Hieronymus in Strigau, und da es in den alten Nürnberger Landkarten alldort in der Anmerkung lautet: Patria St. Hieronymi, so herrscht noch immer unter dem Volke die allgemeine Meinung, dieser Strigau, und nicht ein anderes (Stridonimus Dalmatiae) sei der Geburstort des H. Hieronymus. Allein Ihr Glag. Cloz., wenn man ihn für den sant Jeronymus gelten lassen darf, ist in seiner

Zunge kein Strigauer, sondern vielmehr ein Stridonier Dalmatiae, also stiftet Ihr Glag. Cloz. auch noch das Gute, daß man das hiesige Volk mit der Sprache der Jeronymus überzeugen kann, daß er kein Strigauer war. Die Geistlichkeit in Strigau war auch immer frey genug, das gemeine Volk in dieser Meinung zu bestärken, um am Jaliressfeste 30. September die Kirchfahrt des Volkes immer zahlreicher zu machen. Wenn ich gelegentlich der dortigen Geistlichkeit im Scherz und Ernst Ihren „Dises puech hat Sant Jeronimuß mit aigner Hant geschrieben in Crabatischer sprach“ vorlesen werde, bin ich recht begierig, was die Ungarischen Patres Uram-bata dazu sagen werden.

Betreffend Ihr Schreiben v. 26. ober. wegen Osnova Slovnice Slavjanske narečja ilirskoga dürfen Sie und wir Alle unbesorgt seyn, er wird uns so wenig mit seinem Hut beschatten, als man z. B. die Italiener, Spanier und Franzosen nicht zurück in die lateinische Sprache hoffen kann. Wie der Atticus, Dorar, Eolus, Jonus für seinen Dialect Vorzug hielt, so bleiben auch unsere Dialecte in ihrer gerechten Eigenliebe und verdienen für sich gebildet zu werden. Alle meine croatischen Nachbarn lernen wider Osnova. Endlich lege ich Ihnen hier auch bey das Buch Genesis Latein und Steyerwindisch. Sie können es behalten, so lang sie es wollen, und belieben bey Durchlesung Ihre Bemerkungen anzubringen.

Es will sich aber kein Verleger herbeylassen, und so großes Werk auf seine Kosten zu nehmen, in der Furcht, er werde für seine Geldauslagen nicht entschädigt werden;

auf diese Art wird man solch eine Arbeit noch auf weitere künftige Zeiten verschieben müsen, wenigstens dahin, bis Einmal noch mehr Einhelligkeit in der Orthographie und bessere Fortschritte der windischen Sprachlehrkanzel am Tage seyn werden. Mittlerweile bin ich selbst noch immer in der begierigen Erwartung, was die hohe k. k. Studienhofcommißion über c s 8 z x 4 entscheiden werde. 1000 und 1000 Mahl gefehlt, wenn man in derley Punkten nicht Ihre bekannten Kenntniße in allen diesen Gegenständen zu Rathe zieht, sonst müßten alle unsere literarischen Angelegenheiten alsdann immer – und ohne Bedenken gute Erledigungen hoffen. Übrigens gehen unsere kleinen Büchlein immer brav unter das Volk, und so eben die großen Katekizem und Evangelji wieder neu aus der Presse hervor. Auch die 100 theologischen Lieder sind soeben neu aus der Druckerey erschienen. Und wann die Stud. Hofcommission anders von der ganzen Sache die richtige Aufklärung erhalten hat, so steht unmöglich zu fürchten, daß Hochdieselbe unsere gemeinsame Bemühungen in der windischen Orthographie und Sprache verkennen und den ferneren Gebrauch des c s 8 z x 4 uns untersagen werde.

Zum Schluß wünsche ich Ihnen ad hui plurimos
novos annos felicissimos, sanitatis plenissimos,
slavicornum studiorum jucundissimos!

Njihov serčni prijatelj
Dainko.

Velika Nedelja, 20. decembra 836

Najdražji prijatelj!

Končno najlepša hvala za podarjeno Glagolita Clozianus. – V prilogi Vam posredujem: Hodierni Vinidi in Styria in nekaj manjših pripadajočih ocen Pag. 125–126. Iz teh malenkosti je takoj razvidno, da Gl. Cloz. ni koroškega, kranjskega, štajerskega ali psevdohrvaškega izvora, saj je po vsej verjetnosti iz Dalmacije – moral je biti S. Hieronim. Če bi Bog želel, da bi se izginuli deli lahko pri komer koli znašli, predvsem začetni listi, bi s tem izvedeli tudi kaj o avtorju, saj je na naslovnem listu domnevno omenjen. – Glede Pag. VIII. ποτπηγα se strinjam z naslednjim: ποδβηγα = subterfugatrix; ποδπηγα = subvariegata; ποτβηγα viam curtisans, cursatrix, potnica viatrix, fugitrix. ποτπηγα = ποτπηξα nobis potepaga, potepexa, potepūga = vagatix in expulsa od poteplem se = circumvagor ali od potepen sem = expulsus sum. Vse tri oblike -aga, -exa, -uga so v našem govoru običajne in se nanašajo na nemarno in razvratno žensko osebo. Ustrezne moške oblike so pri nas potepák, potepeš, potepūh, pri čemer so šibki končni glasovi (črke) potepag, potepex, potepūg prešli v trde k, 8, h. – Podobne starodavnosti kot se pojavljajo v Vaši Gl. Cloz. jasno pričajo, kako čudovito

se v ljudski govorici na različnih območjih ohranjajo sijajni voces radicales et derivatae. In velika sorodnost slovanskega jezika z grškim in latinskim postopoma vodi k domnevi – in to ne neosnovano – Gregorii Dankowsky, Matris Slavicae filia erudita vulgo lingua greeca. Hkrati Vam lahko v Vaše največje veselje in iz svojih lastnih večletnih izkušenj povem, da so Sloveni Murenses, vicini Blatensibus, od katerih omenjate v Glag. Gloz. P. LVII, cum Dravensibus na Štajerskem od Ptuja navzdol proti Hrvaški identični. Nemško viteško dekanatsko in šolsko okrožje Großsontag (Velika Nedelja) poleg glavne župnije zajema tudi mestno župnijo Friedau (Ormož) ter tri župnije St. Thomas (Sv. Tomaž), Polsterau (Središče ob Dravi) in St. Nikolaus (Sv. Miklavž), nadalje tudi tri dušnopastirske localie St. Leonhard (Sv. Lenart), Pollenschack (Polenšak) in St. Wolfgang (Sv. Bolfenk) ter končno tri podružnice Kulmburg (Hum) = hum χολεμ, St. Maria bei Polserau (Sv. Marija pri Središču ob Dravi) in Jerusalem (Jeruzalem) v vinorodnem hribovju pri Ljutomeru. Tako sem v petih letih svojega bivanja tam kot dekan lahko njihov govor in apice et jota do podrobnosti spoznal, zato menim, da so jezik, oblačila, običaji in absolutno vse ad punctum enaki temu, kar najdemo pri Slovencih ob Muri v okolici Radgone. Le na dveh mestih Polsterau (Središče ob Dravi) in St. Wolfgangu (Sv. Bolfenk) začenjajo varaždinizirati, kar ne čudi, saj tedensko obiskujejo tržnico v Varaždinu. – Za župnijo St. Wolfgang se nahaja hrvaška župnija St. Hieronima v Štrigovi (Strigau), in ker se v starih nürnberških zemljevidih povsod navaja Patria St. Hieronymi, je med ljudstvom razširjeno splošno mnenje, da naj bi bil prav ta kraj Štrigova (Strigau) in ne Stridonium Dalmatiae rojstni kraj sv. Hieronima. Toda Vaš Glag. Cloz., če naj bi ga pripisovali sv. Hieronimu, ne izkazuje izvora v Štrigovi, saj je nasprotno njegov izvor iskati v Dalmaciji (Stridonier Dalmatiae), torej Vaš Glag. Cloz. dela celo dobro, ko lahko tukajšnje ljudstvo prepriča, da Hieronim ne izhaja iz Štrigove. Duhovščina v Štrigovi je bila zmeraj dovolj svobodne volje, da je navadne ljudi pri tem mnenju podpirala in s tem dosegla, da jih je ob vsakoletnem praznovanju 30. septembra v cerkev privabila vedno več. Če bi ob priložnosti tamkajšnji duhovščini v šali ali zares prebral njihovo lastno izjavo »Dises puech hat Sant Jeronimuß mit aigner Hand geschriben in Crabatischer sprach« (to knjigo je z lastno roko v hrvaškem jeziku napisal sv. Jeronym), me res zanima, kaj bi k temu rekli madžarski očetje Uram-bata. Glede na Vaše pisanje z dne 26. oktobra o Osnovi Slovnice Slavjanske narečja ilirskoga – smo lahko Vi in tudi vsi mi brez skrbi; ne more nas zasedati, kakor npr. ne moremo pričakovati, da se bo Italijan, Španec in Francoz vrnil k latinščini. Kakor so Grki, Dorci, Eoli, Jonci dajali prednost lastnim dialektom, tako tudi naši dialekti zaslužijo ljubezen in pozornost. Vsi moji hrvaški sosede ropotajo proti Osnovi. Končno Vam prilagam tudi knjigo Genesis v latinščini in štajerski slovenščini. Lahko jo obdržite, kakor dolgo želite in pri branju dodate svoje pripombe. Ne bo se pa našel založnik, ki bi tako obsežno delo založil na lastne stroške, pač v strahu, da svojega denarnega vložka ne dobi povrnjenega; zaradi tega bi bilo treba tako veliko delo prestaviti v prihodnji čas, najmanj do tedaj, ko bo pravopis jasnejši in enotnejši in ko bo opazen večji napredek pri delovanju slovenske jezikovne stolice. Trenutno sam še vedno željno pričakujem, kako se bo visoka k. & k. dvorna študijska komisija odločila glede c, s, 8, z, x, ʧ. 1000 in 1000-krat bo narobe, če pri tem ne bi upoštevali Vašega znanja, sicer bi morale biti vse naše literarne zadeve vedno in brez pomislekov dobro opravljene. – Sicer pa gredo naše male knjižice uspešno med ljudi in pravkar je iz tiska prišla nova izdaja Katekizma in Evangelijev, enako tudi 100 teoloških pesmi. Glede odločitve študijske dvorne komisije se ni treba bati, da bi spregledala naša skupna prizadevanja za slovenski pravopis in jezik in da bi nam prepovedala rabo c, s, 8, z, x, ʧ.

Njihov srčni prijatelj
Dainko

[illegible]

Slika 10: Peter Dajnko, Pismo Kopitarju, 1 (20. 12. 1836). (NUK, Ms 397)

[illegible]

Slika 11: Peter Dajnko, Pismo Kopitarju, 2 (20. 12. 1836). (NUK, Ms 397)

[illegible]

Slika 12: Peter Dajnko, Pismo Kopitarju, 3 (20. 12. 1836). (NUK, Ms 397)

Zaključek

Peter Dajnko je bil pomemben štajerski pisec, prevajalec, slovničar in zbiralec narodnega blaga, ki je v dvajsetih in tridesetih letih 19. stoletja »skoro samotež oral slovensko ledino na Štajerskem« (Glaser 1895: 181). Objavil je dvajset samostojnih knjig, veliko med njimi pa je bilo tudi ponatisnjenih. Poznan je bil v širšem evropskem prostoru. Na potovanju po Sloveniji ga je 11. in 12. marca 1841 pri Veliki Nedelji obiskal Izmail Sreznjevski in zapisal, da je učeni Dajnko njegov odličen prijatelj in znan po vsej slovanski Evropi: »Mr le Dechan Dainko est un horame excellent. Je ne parle pas des ces connaissances: comme savant il est deja connu dans toute l' Europe slave.« (Merhar 1899: 129) Tudi Šafářik (1864: 39) je visoko cenil njegove literarne zasluge, Sartori (1830: 101, 102) ga je poznal kot pisca najnovejše slovenske slovnice, velikokrat so o njem pisali ilirski avtorji in literarni zgodovinarji (npr. v Ivan Kolar *Danici ilirski*, 1836). Dajncica je predstavljena v Leipziški izdaji *Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft* (NN 1847: 42, 51, 55). Dajnko ima geslo v znameniti Orgelbranovi *Encyclopediji Powszechni* (1859). Pypin in Spasovich (1880: 369, 382) navajata Dajnkovo slovnico in pisavo dajncico, na več mestih ga omenja češka akademjska *Sbirka pramenův ku poznání literárního života* (SPPLŽ 1902), geselski članek je objavljen tudi v biografskem leksikonu Avstrijske akademije znanosti (ÖBL 1954: 167).

V slovnici *Lehrbuch der Windischen Sprache* (1824) je normiral vzhodno-štajersko pokrajinsko različico slovesnega jezika in predstavil pisavo dajncico, ki je v slovensko abecedo uvedla enočrkje ter odprla pod do sodobne slovenice.

Dajnko je zbiral tudi štajerske ljudske pesmi, ki jih je zbral in izdal v *Sto cir-kvenih ino drygih poboxnih pesmi med katolškimi kristjani slovenskega naroda na štajarskem* (1826) in posvetni pesmarici *Sto in petdeset posvetnih Pesmi in dvesto Vganjk med Slovenskim narodom na štajarskem* (1827). Ljudske ljubezenske pesmi so bile večkrat nespodobne, zato jih je jezikovno, vsebinsko in motivno popravljaj, kljub temu pa kažejo veliko ustvarjalno moč in raznovrstnost ljudskega pesnjenja.

Dajnkovo veliko, a nedokončano delo na področju cerkvenega slovstva je bil prevod *Svetega pisma*. Delo je zastavil že leta 1817, ko je iz grščine prevedel *Evangelio*, v dvajsetih letih 19. stoletja je začel izdajati *Svetega pisma sgodbe is starega ino novega sakona* in *Veliki katehizem*. Celoten prevod *Svetega pisma* si je zamislil kot vzporedno latinsko-slovensko besedilo v dajncici, vendar je leta 1836 prevedel le *Knigo Poroda* (Prva Mojzesova knjiga, Geneza). Dela ni nadaljeval, ker ni našel založnika, ki bi leta 1836 še tvegala tiskati v bohorici. Usodo svojega svetopisemskega rokopisnega fragmenta je napovedal v pismu Jerneju Kopitarju 20. 12. 1836.

Literatura

- Oroslav CAF, 1845: Pozdravec vsem Slovencom. *Kmetijske in rokodelske Novice* III/3, 10–11 (15. 1. 1845).
- Peter DAJNKO, 1824: *Lehrbuch der Windischen Sprache*. Grätz: Gedruckt und verlegt bey Johann Andreas Kienreich.
- Peter DAJNKO, 1826: *Sto cirkvenih ino drugih pobožnih pesmi med katoliškimi kristjani slovenskega naroda na Štajarskem*. V' Radgoni.
- Peter DAJNKO, 1827: *Posvetne pesmi med slovenskim narodom na Štajarskem*, V' Radgoni.
- Nina DITMAJER, 2023: Dajnko, Peter. *Novi Slovenski biografski leksikon*. (v tisku).
- Andrej FEKONJA, 1891: Kratka povestnica slovenskega pravopisa. Pravopisne reforme. — Dajnkov črkopis — dajničica. Metelkovo črkopis je — metelčica. — »Črkarska ali »abecedna vojska«. — Gajev pravopis gajica (čeho-ilirčica). *Ljubljanski zvon* 11/11, 668–675 (1. 11. 1891).
- Božidar FLEGERIČ, 1899: Ivan Macun. *Dom in svet* 12/2, 33–36; ([J]15. 1. 1899); 12/3, 65–70 (1. 2. 1899).
- Karol GLASER, 1895: *Zgodovina slovenskega slovstva. II. zvezek*. Od francoske revolucije do 1848. leta. V Ljubljani: Slovenska matica.
- Karol GLASER, 1898: *Zgodovina slovenskega slovstva. IV. del*. Stritarjeva doba od 1870 do 1895. leta. V Ljubljani: Slovenska Matica.
- Josip GLONAR, 1914: Literarni odnošaji med štajerskimi Slovenci in Nemci v predmarčni dobi. Iz pisem v literarni zapuščini R. G. Puffa (Pismi Petra Dajnka). *Časopis za zgodovino in narodopisje* 11/1, 40–61.
- Bohuslav HAVRÁNEK, 1953: Význam Josefa Dobrovského pro slovanskou jazykovedu. *Sborník studií k dvoustému výročí narození*. Praha: Nakladatelství ČSAV. 97–116.
- Marko JESENŠEK, 2015: Slovenski jezik od malonedeljske besede do ljutomerskega tabora. *Poglavja iz zgodovine vzhodnoštajerskega jezika*. (Zora 110). Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti. Filozofska fakulteta. 217–231.
- Marko JESENŠEK, 2015a: Volkmer in oblikovanje vzhodnoštajerske knjižne norme. *Poglavja iz zgodovine vzhodnoštajerskega jezika*. (Zora 110).(Zora 110). Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti. Filozofska fakulteta. 94–101.
- Marko JESENŠEK (ur.), Bernard RAJH (ur.), 1998: *Dajnkov zbornik*. (Zora 3). Maribor: Slavistično društvo Maribor.
- Franci JUST, 2023: *So z nami, smo z njimi. 2. Izročilo Petra Dajnka*. Murska Sobota: Slavistično društvo Prekmurja, Prlekije in Porabja.
- Ivan KOLAR, 1836: O slovstvenoj uzajemnosti medju kolenj i narečji slavenskimi. *Danica ilirska* II/30, 119 (23 Serpanj 1836).
- Johann KOŠAN, 1890: Slovenischer ABG-Streit mit besonderer Beriicksichtigung des Danjko'schen Alphabets. *Jahresbericht des k. k. Staats-Gymnasiums in Marburg*. Marburg: Im Verlage des k. k. Staats-Gymnasiums. 3–31.

- Franc KOVAČIČ, 1926: Ljutomer. Zgodovina trga in sreza. V Mariboru: Zgodovinsko društvo.
- Anton KREMPL, 1845: *Dogodivšine Štajerske zemle*. V Gradci: V zalogi per Franci Ferstli bukvoteržci.
- France KIDRIČ, 1925: Dajnko, Peter. *Slovenski biografski leksikon*. Ljubljana: Zadružna gospodarska banka. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi168756/>
- Fran LEVEC, 1879: Odlični pesniki in pisatelji slovenski. Matija Čop. *Zvon* 5/15, 226-229 (1. 8. 1879)
- Ivan MACUN, 1883: Peter Dajnko. *Književna zgodovina Slovenskega Štajerja*. V Gradcu: Založil in na svetlo dal pisatelj. 82–86.
- Josip MARN, 1871: *Jezičnik ali Metelko v slovenskem slovstvu*. 9. leto. V Ljubljani: Natisnil in založil Jos. Rudolf Milic.
- Josip MARN, 1885: *Jezičnik. Knjiga Slovenska v XIX. veku*. 23. leto. V Ljubljani: Natisnil in založil Jos. Rudolf Milic.
- Josip MARN, 1886: *Jezičnik. Knjiga Slovenska v XIX. Veku*. B. 23. leto. V Ljubljani: Natisnil in založil Jos. Rudolf Milic.
- Ivan MERHAR, 1899: I. I. Sreznjevski na Slovenskem. *Dom in svet* 12/5, 129–196 (129-132, 161-166, 193-196) *Dom in svet* 12/5, (1. 3. 1899), *Dom in svet* 12/6 (15. 3. 1899) *Dom in svet* 12/7 (1. 4. 1899).
- Majda MERŠE, 1998: Dajnkov prikaz in raba glagolskega vida v primerjavi z osrednjim slovenskim knjižnojezikovnim prostorom. *Dajnkov zbornik*. (Zora 3). Maribor: Slavistično društvo Maribor. 143–158.
- Anton MURKO, 1832: Theoretisch-praktische Slowenische Sprachlehre für Deutsche, nach den Volkssprecharten der Slowenen in Steiermark, Kärnten, Krain, und Ungarns westlichen Distrikten. Nebst einem Anhang der zum Sprechen nothwendigsten Wörter, einer Auswahl deutsch-slowenischer Gespräche für das gesellschaftliche Leben, und kurzer slowenischer Aufsätze zum Uebersetzen ins Deutsche. Grätz: Ferstl-Greiner.
- Matija MURKO, 1898: Dainkovo in Čopovo pismo do Šafarika. *Ljubljanski zvon* 18/6, 376 (1. 6. 1898).
- NN, (Von Dr. +**), 1847: Die Aussichten der Slawen auf eine gemeinschaftliche allslawische Schriftsprache. Von Dr. ++ **. Entwurf eines gesamtshawischen Alphabets auf lateinischem Grunde, nach den Ansichten eines Südslawen. *Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft* 5/2. Hrg. J. P. Jordan. Leipzig: Slawische Buchhandlung. 41-57.
- Irena OREL, 1998: Dajnkova raba predlogov v primerjavi z osrednjeslovensko. *Dajnkov zbornik*. (Zora 3). Maribor: Slavistično društvo Maribor. 129–142.
- Martina OROŽEN, 1996: *Janez Nepomuk Primic in njegovi nazori o oblikovanju slovenskega knjižnegajezika. Oblikovanje enotnega slovenskega knjižnega jezika v 19. stoletju*. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 91–102.
- Martina OROŽEN, 2003: Dajnko – slovničar in dialektolo. *Razvoj slovenske jezikoslovne misli*. (Zora 26). Maribor: Slavistično društvo Maribor. 418–433.
- ÖBL 1954 = Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950. Online Edition. Österreichisches Biographisches Lexikon ab 1815 (2. überarbeitete Auflage – online). Österreichische

Akademie der Wissenschaften (Hrsg.) ÖBL Online-Edition, Lfg. 4 (30. 11. 2015) 1. Auflage: ÖBL 1815-1950, Bd. 1 (Lfg. 2, 1954), Seite 167. <http://www.biographien.ac.at/oeb1?frames=yes>

Aleksandr Nikolaevich PYPIN, Vladimir Danilovich SPASOVICH, 1880: Die Slovenen. *Geschichte der Slavischen literaturen von A. N. Pypin und V. D. Spasovič*. Nach der 2. auflage aus dem Russischen übertragen von Traugott Pech. Leipzig: F. A. Brockhaus. 369–395.

Radoslav RAZLAG, 1852: Životopisi. *Zora, jugoslavenski zabavnik za godinu 1852*. U Gradcu: Tiskom Tancerovim. 127–165.

Božidar RAIČ, 1867: A. Krempelj (Poskus životopisne črtice). *Slovenski gospodar* 1/32, (21. 11. 1867).

Bernard RAJH, 1998: *Peter Dajnko kot predstavnik vzhodnoštajerskega razsvetljenstva*. (Zora 3). Maribor: Slavistično društvo Maribor. 11–26.

Bernard RAJH (ur.), 1998: *Dajnkovo berilo*. (Zora 4). Maribor: Slavistično društvo Maribor.

Jože RAJHMAN, 1998: Dajnkov jezikovni nazor. *Dajnkov zbornik*. Ur. Marko Jesenšek in Bernard Rajh. Maribor: Slavistično društvo Maribor.

Fran RAKUŠA, 1890: *Slovensko petje v preteklih dobah. Drobtinice za zgodovino slovenskega petja*. Ljubljana: Narodna tiskarna.

Franz SARTORI, 1830: *Historisch-ethnographische Übersicht der wissenschaftlichen Cultur, Geistesthätigkeit und Literatur des österreichischen Kaiserthums nach seinen mannigfaltigen Sprachen und deren Bildungsstufen*. In skizzirten Umrissen bearbeitet von Dr Franz Sartori [...] Erster Theil. Mit einem Anhang: das Vater unser in den Sprachen und Typen der verschiedenen in der österreichischen Monarchie einheimischen Nationen darstellend. Wien: C. Gerold.

SPPLŽ 1902 = *Sbirka pramenův ku poznání literárního života*, vydává III. Trída České akademie věd a umění: Korrespondence a prameny cizojazyčné. Skupina 2. Češka: Nákl. Akademie (1902).

SG, 1873 = Peter Dajnko. *Slovenski gospodar* 7/11, 86 (13. 3. 1873).

Jakob SKET, 1893: *Slovenska slovstvena čitanka za sedmi in osmi razred srednjih šol*. Na Dunaju.

Pavel Jozef ŠAFÁŘIK, 1826: *Geschichte der Slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten*. Ofen: Mit kön.ung. Universitäts Schriften.

Pavel Jozef ŠAFÁŘIK, 1864: *Geschichte der südslawischen Literatur: aus dessen handschriftlichem Nachlasse*. I. Slowenisches und glagolitisches schriftthum. Hrsg. von Josef Jireček. Prag: F. Tempsky.

Ljudmil ŠEDIVY, 1957: *Peter Dajnko – življenje in delo*. Diplomaska naloga (tipkopis). Ljubljana: Filozofska fakulteta

Davorin TRSTENJAK, 1872: Spomini iz mladih let v zadevah slovenskih narodnih pesem. *Zora* 1/2, 28 (15. 1. 1872).

Davorin TRSTENJAK, 1872a: Prineski k zgodovini dušnega prerojenja Slovencev na Štajerskem. *Zora* 1/2 (15. 1. 1872), 1/4 (15. 2. 1872).

Leopold OTTO, 1860: Biblija kraiška. *Encyklopedja powszechna*. Tom trzeci. (B.-Bol.). Ur. Kazimierz Władysław Wójcicki, Leon Rogalski, Jan Pankiewicz in Fryderyk Henryk Lewestam. Warszawa: Orgelbranda.

Zusammenfassung

DAJNKOS PLANUNG DER REGIONALEN LITERATURSPRACHE, DER ORTHOGRAPHIE UND DER BIBELÜBERSETZUNG

Peter Dajnko war ein bedeutender steirischer Schriftsteller, Übersetzer, Grammatiker, Sammler nationaler Güter sowie Anfänger des steirischen Slowenentums in den 1920er und 1930er Jahren des 19. Jahrhunderts. Er ist Autor von zwanzig Büchern, von denen etliche auch nachgedruckt wurden. Für seine Werke war er im weiten europäischen, besonders slawischen Raum bekannt. Während einer Reise durch das slowenische Sprachgebiet besuchte ihn in der Nähe von Velika Nedelja Izmail Sreznjevski (11. und 12. März 1841) und nannte ihn seinen großen Freund. Šafářik (1864: 39) schätzte seine literarischen Verdienste hoch, ebenso Sartori (1830: 101, 102). Illyrische Autoren und Literaturhistoriker haben mehrfach über seine Leistungen geschrieben (z. B. Kolar 1836), die Dajnčica-Schrift wurde in den Leipziger *Jahrbüchern für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft* (NN 1847) vorgestellt. Pypin und Spasovich (1880: 369, 382) berichteten über die Dajnkos Grammatik und die Dajnčica-Schrift; ebenso wird er an mehreren Stellen im tschechischen akademischen Werk *Sbirka pramenův ku poznání literárního života* (SPPLŽ 1902) erwähnt, enzyklopädische Artikel über ihn wurden veröffentlicht, so z. B. in der Orgelbrans berühmter Enzyklopädie *Powszechni* (1859) und dem *Biographischen Lexikon der Österreichischen Akademie der Wissenschaften* (ÖBL 1954: 167).

In seiner Grammatik *Lehrbuch der Windischen Sprache* (1824) normierte er die oststeirische Version der slowenischen Schriftsprache und führte die Dajnčica-Schrift ein, womit das Prinzip der Schreibung durch einzelne Buchstaben in das slowenische Alphabet einführt wurde und die Tür zum modernen Slowenischen öffnete.

Darüber hinaus war Dajnko Sammler steirischer Volkslieder, die er in der religiösen Sammlung *Sto cirkvenih ino drygih poboxnih pesmi med katolskimi kristjani slovenskega naroda na Štajarskem* (1826) und der Sammlung profaner Gedichte *Sto in petdeset posvetnih Pesmi in dvesto Vganjk med Slovenskim narodom na Štajarskem* (1827) herausgab. Volksliebeslieder waren oft obszön, weshalb er sie sprachlich, inhaltlich und motivisch korrigierte, dennoch zeigen sie eine große Gestaltungskraft und die Vielfalt der Volksdichtung.

Dajnkos umfangreiches, jedoch unvollendetes Werk im Bereich der kirchlichen Literatur ist die Übersetzung der Bibel. Seine Übersetzungsarbeit begann er im Jahr 1817, als er Evangelien aus dem Griechischen übersetzte. Sodann veröffentlichte er übersetzte Bibelgeschichten (*Svetega pisma sgodbe is starega ino novega sakona*) und den Großen Katechismus (*Veliki katehizem*).

Die gesamte Bibelübersetzung plante er als parallele lateinisch-slowenische Ausgabe in der Dajnčica-Schrift, jedoch übersetzte er 1836 nur das erste Buch Mose (*Kniga poroda, Genesis*). Die Arbeit setzte er nicht fort, da er keinen Verleger finden konnte. Wer würde es nämlich riskieren, in der Dajnčica-Schrift Bücher zu drucken? Das Schicksal des biblischen Manuskriptfragments sagte er im Dezember 1836 in dem Brief an Jernej Kopitar voraus.